

בעהש"ח

קונטרס

ואנכי תולעת

אשר בה מחבאר דינם של הרנים
אשר מצאנו בהם לאחרונה חולעים
בתוך בשרם ממש

ונלוה אליו

קונטרס

עין לא ראתה

אשר בה מחבאר אם מתחשבים
בריני התורה עם דברים שאינם
נראים לעין האדם כלי עזר של
זכויות מגדלת וכדומה

HALBERSTAM
1A VAN LERUSSTRAAT
2018 ANTWERPEN
BELGIE
TEL: 03/231 6205

ישמחו הלומדים ויגילו השומרים את תורתנו הקדושה
 מקונטרס שאנו נותנים לפניכם דווקא, אשר בה מתברר אחד מהשאלות
 המפורות שעלה לאחרונה בעולם התורה, אשר שנתגלו בשנים
 האחרונות תולעים בתוך בשרם של כמה מיני דגי הים שמשתמשים בהם
 בעיקר כאן בארץ-ישראל, והוא שאלה הנוגע לצבור רחב מדי יום ביומו, ויש
 בה חמשה לאין, וקדושת ישראל חלוי בה כמחש האבני נזר ביזר"ד סימן
 ע"ט.

ומעניין לענין מתברר בה עוד שאלה המורה דהיינו אם מתחשבים
 בדברים שאינם נראים לעין רק ע"י זכויות מעלית, ושאלה זו המורה עוד
 יותר כי היא נוגעת גם לעניני כריחות כמו מראות דמים וכדומה, ואפילו
 לדיני נפשות ממש כמו שיבואר בפנים, והיות כי כל הדברים הנ"ל הם
 דברים העומדים ברומו של עולם והנוגעים במש בזהירות של כל
 התורה, והוצרכו לבאר כל פרט ופרט בדיקנות גדולה כך שע"י נתארכו
 הדברים, על כן אמרתי לרשום בראשי פרקים מה שמחבאר בפנים כך
 שהמעין בשאלה זו ידע מיד מה שצריכים לדע קודם שנכנסים לעומק
 הדברים, וזה החל.

והנה בשנים האחרונות נתגלו יותר ויותר תולעים בכמה מיני
 דגים הבאים מן הים שאנו היינו רגילים להשתמש בהם כאן בבעלי-א"ס
 ונקראים אצלנו "קאבריא"ל" ו"מאי"ע מאידע"ן" והדגים הללו מוכרים
 ממרחקים מסדינות נארוועיגע"ן ומסדינות דענמארק, וגם במדינות
 ענגלאנד נמצאים הדגים הללו ומשתמשים בהם, ושם נקראים קא"ד
 וכו', והתולעים הללו מוצאים בשלשה מקומות בדרג, (1) העיקר מוצאים
 אותם בבני מעים, (2) ואח"כ מוצאים אותם בחלל הבטן, (3) וגם מוצאים
 אותם בתוך הבשר ממש, כמו שמוצאים התולעים בתוך חפוחים וכדומה.

והנה להתולעים שבבני מעים יש לנו עצה פשוטה והיינו לרזק
 את הבני מעים לאשפה בחדר עם התולעים שבהם, וכן עושים במילא,
 וגם להתולעים שבחלל הבטן יש לנו עצה לשסמם היטב היטב באים של
 סים מכית ומבתין כדי שיפלו כל התולעים, אמנם על התולעים המנוחים
 בתוך הבשר ממש, אין עצה ואין חבונה כי הם אינם נומלים בהשפעת
 כמובן שררי הם בתוך הבשר ולא על הבשר, וגם בדיקה כמעט לא שייך
 בהם כי הרכה מהם מכוסים לגמרי בתוך הבשר ואינם מתגלים רק בשעת
 האכילה וכדומה.

והנחלת לאות הדבריות של אה"ב וארצות המערב שהמציא עליהם הן רב
לדיע בריוק את מקור מצאם כרי שיוכלו לברר אם הם מוכיחים לציאות
אי לא וכדומה וכדומה, וע"י הקצוות והבדיקה המיוחדת הנ"ל נחבר
להם שהתולעים הפרטים שבמדי"ד מעלמא אויז לתוך הדנים, וחשלו
בפרמטות את כל מוצג היותם, ודיע שיש בהם חיה גדולה הנקראת
סייג'ל ובתוך מעין של הסעי'ל הזה נמצאים שריצים המסללים ביצים
הדואים אח"כ לתוך דום ובתוך דום נפרדים הבצים ויוצאים מהם
הולעים קטנים מאוד, ואח"כ באים דנים מסמא קטנים הנקראים
שייטפניץ' ובלעים אח התולעים הללו, ואח"כ באים הדנים שלע שאני
הנים עליהם ובלעים את השייטפניץ' הללו והשייטפניץ' מתחבלים בתוך
מניחים של הדנים שלע ותעשש עפר וזאת נשאר מהם כלום רק
התולעים הנ"ל אשר קצתם נבססם אח"כ לתוך חלל הבטן של הדנים
שלעו ומדויטבים על האברים הפנימים מבתי'ן בנות על הכבד ועל הראה
וגם מתישבים על בשר הבטן אבל לא בתוך בשר הבטן, כי אל תוך
הבשר נטשו אינם נכנסים בדרך כלל רק אחד מתחת הדנים שאו מנישים
התולעים לתוך התחולים לברוח למיבאים דהיינו לתוך הבשר נמשו,
עוד מעט אחד יש ברר והוא משום שבעוד שריר חי יש לו בת
הרגשות שאינה מניחה להתולעים שיכנסו לתוך בשרה דק לאחד
מהנה שהבשר הוא כבד מה אז תולים לכנס לתוך בשרה, ונחיו של
הרג אינו נכנס לתוך בשרה ממש רק אחת קטן, (ואפילו לאחד מתחת הדנים
אינם נכנסים בכל הבשר אלא בעיקר הם נכנסים לתוך בשר הבטן
ומיבית, כי הבשר של הבטן הוא דך אבל בבשר שהוא למעלה לבר
גבה אין מציאים בה אלא מעט מתולעים הללו כי הבשר הזה הוא קשה
וכבד ואינם יכולים ליכנס בה כ"כ).

סימן י"ד שפירא לרלכא דעת רבמי רבנא בהלכות שעת הקאמפאן.
א"כ אומנים עליהם במבטא בכל הפוסקים תעין לדומא בחז"א זיריד
לדבריהם באופן כזה ולעבור כל המהלך הזה, וכיין שאין זה ער חז"ל
דברי חכמינו ויל' דודאי אפשר אפילו לדברי חז"ל לחולקים פרישים,
והנבחר להם שמעלאמא אוו וכל הפרטים הנ"ל, ובמובן כל זה אינו ער
במטה תורות ובדקות חרשות שעשו על דתולעים הפרטים שלט
שמעלאמא אוו לחוך הדנים אינו מרמז העקראי"י דשיטה שלום, אלא
(שהגב אין להם ראש ולא פה אלא שני ראשיהם מתקשרים כמו זנב)
בקיציור מה שאומרים חכמי הטבע על ההולעים הפרטים שלט

אף־שֶׁ שְׂכָאוֹרֵה הַחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַבֵּשֶׁר הֵם חֻלּוּעִים אֲחֵרִים מִדְּחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַמַּעֲמִים וּשְׁבִתּוֹךְ הָחַל הַבֶּשֶׂם, שֶׁהַחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַמַּעֲמִים וְחָלַל דְּבָשָׁן אֵינוֹ מַעֲלָמָא מִבְּתוֹרָהּ וְעַל כֵּן הֵן אֲמֹרִים אֲבָל דְּחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַבֵּשֶׁר מֵינִיחַ נִבְלִי פִּירֵשׁ מִן הַדְּבָרִים נִתְּרוּ הֵם מִתּוֹרִים כַּמֵּבֹרָא בְּשָׂרָאֵי כִסּוּס פִּי"ד מֵעַד מֵי"ו דְּחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַבֵּשֶׁר מִחוּר מִשּׁוֹם דְּמִינִיחַ קִבְלִי, וּבֵינָן שֶׁכֵּן הַכֹּל עַל מִקְדָּמוֹ יֵבֵא בְּשֵׁלֹם דְּחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַבֵּשֶׁר מַעֲמִים וְחָלַל הַבֶּשֶׂם יִכּוֹל לְהַסִּיד כִּי"ו דְּחֻלּוּעִים שֶׁבִּתּוֹךְ הַבֵּשֶׁר שְׂאֵטִי יִכּוֹל לְהַסִּיד הֵלֵךְ אֵינֶם אֲמֹרִים וְאִ"ב לִכְאוֹרֵה נִפְתְּרָה הַשְּׂאֵלָה דִּין.

[illegible]

אח"כ נורע לי שנים תכני הכצע אומרים שהתולעים הללו באו
מחור, ולא מוחמת רעוהא"י הישנה שלום שכל עקל חי א"א להתנוות
רק מוכר ונקבה ועל כרחב באו מבחין מוכר ונקבה, רעוהא"י הוא
לא מעלה ולא מוריד לנו, רעוהא"י הוא היא ער דברי חול' שא"ח
לנו ראשו לרעוהות בלי צר ונקבה וא"כ אין להתחשב כלל
ברעוהא"י הוא שלום, אצט בחולעים שבדנים שבנוד"ד הם אומרים
שמעלמא אחו מעם אתר, ודיינו משום שעל התולעים הרעס והרעס
הרעס שבנוד"ד עשו תפרות ובריות מזרחים מעם משד

[illegible][illegible]

ਦਿਵਲਾ „ਅੰਦਾ ਪੁਲਾੜ“

[illegible][illegible]

גם מה שהקשה הרב המחבר הג"ל על מה שמבאר בגמרא שבת דכיתא איתא פרה ורבה, והוא בעצמו ראה בינים בשערות האדם וא"כ היכן רכינים פנים דברים שרירי וכן מכלים בינים, והביא קשרא א ססר פחד יצחק, כתבתי בפנים שהם אינו קשרא כלל כי אמר שכאמ"ל אין הבינים יכולים להטיל בינים ומה שרואים בינים בשערות האדם הרינים הללו יוצאים מהזקנה רמי שאומר שמוקפה יצא תולעים וכל לומר מהזקנה יצא בינים ואח"כ יצא מדביצים הללו הבינים ודאב"ה הכל יכול.

ישוב ראיתי בהספר "פחד יצחק" הג"ל שהקשה זאת לרבו שראה בעצמו בינים בתוך שערות האדם, והשיב לו רבו כמו שכתבנו שהבינים הללו יוצאים ג"כ מהזקנה וכולל, תעין בתוספת במסכת שבת דף י"ב שכתבו בהרי"א שכינים מתהווים מהזקנה, (תעין בפנים שכמה אתרוזים סוכרים שמופיעו הם בינים אחרים.

חיוצא לנו מכל הג"ל שה"סברא" הזאת שדבר שאינו נראה לעין כמאן דליחא במציאות דמי' נובע בעיקר מהצתק שהרגיש צוחקים מדברי חז"ל זה אלמי שנים, אשר הרב המחבר הג"ל; ודחה אותו אלמי שנים להסירה, ולקשור שלום בין חכמי האמונה לחז"ל, ועל כן בדה מלכו איזה "סברא" ודחינו שדבר שאינו נראה לעין כמאן דליחא במציאות דמי' לדינו והחוד, סברא שאינו מחברת בשום פוסק, סברא שאין בה שום טעם, ומאיה טעם תעקור תורתנו הקדושה דבר שאינו נראה לעין במציאותה לעשות מ"ש"י "אין", ואחר ככלות הכל לא עלה אפילו בדיו בסברתו לעשות שלום בין חכמי האמונה לחכמי התורה כי בחז"ל מפורש שאפשר לבעל דו להתדמות אפילו כלי זכר ונקיבה, וכאמ"ל אין לא היינו מצאים בחז"ל פתירה לסברתו מ"ס לא היינו רשאים לסמך על סברתו שכנה מלכו דמי' אמר לו שודו הפשוט בין חז"ל לחכמי האמונה, אולי יקום אחר הרב המחבר הג"ל מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין ועשה פשטה אחרת, וחרן מזה אולי א"א לעשות פשוטה אלא הצדק הוא עם חז"ל ודחה אדך שהיה הסברא של הרב המחבר הג"ל הוא סברא שכנה מלכו וחלילה וחלילה לסמך על סברתו אפילו לסגיף בעלמא, והאוכל את החולעים שבגיד"ר דר' ות עבר על חמשה לאין ראוריתא בלי שום צל ספק.

והנה זכיתי ששלשה מנולי המוסקים הסכימו לדברי שהתולעים שבגיד"ר אחרים, הראש ראשון הוא הרה"ג וכן והוראה פירוש האגודה שלימ"א שהסכים לדברי ע"י בנו והרה"ג המפורסם מ"ה ר' דוד שלימ"א הרב דקל יצב לב בלונדון, והרה"ג המפורסם מ"ה ר' משה שמשון שלימ"א זכר וזכר"ן ובגן נשיאת בעל המתקדים חסנים והרה"ג המפורסם מ"ה ר' נתן געשטעטנער שלימ"א בעל הלהדות נתן, ואחד שקבלתי מתם את תשובותיהם החלפתי להדפיס את כל הדברים ביחד עם תשובותיהם, ואקרא שתקבלו הדברים ברחבה.

ואסיים את הדקדוקה זאת הקצרים כדברי קדוש וק"י הגה"ק מצאנו ד"ע בש"ת דברי חיים ח"ב ס"ס מ"ח מה שכתב שם לענין איה שאלה במלאכה ודח"ס ח"ל... ואם יבוא נאוד אצנים לחדד אין שומעין להם, ובמות אני באנשי דודיו שלא יבואו להקל באיסור מבה את המעדות וכו' עכ"ל וגם אנו במחוזם באנשי דודיו שלא יבואו להקל באיסור שרצים שיש בה חמשה לאין וקדושת ישראל חלוי בה כמשי"כ האנכי נד בחלק יור"ד סימן ע"ט לענין תולעים שכתבאות ח"ל "סוף דבר ובארות אסורים וכו' ומחייבים להזהרם ולהתכונס כי בדאורייתא ואין בסמיקא ראוריתא לכמה פוסקים לא אמרין מוטב שיהא שנתן, וזה אפילו אם היה יודע שלא יציתו ח"ו, אך ישראל קדושים הם בדיא ישמעו ותבא עליהם ברכת מ"כ בהשטר עצמם משרצים אשר עיקר קדושת ישראל חלוי בזה עכ"ל ועוד הש"ת שגם עלינו חבוב ברכת מ"כ וטובה לכתובה והתופה מוכה ולשנה גאולה וישועה, אמן.

והנה לאחד שסיימתי את קונטרסי זאת הדקדוקה הזאת שמעתי שבדידשלים ישנו רב חשוב אחד ושמו הוא הרה"ג ר' משה ר'א שלימ"א העוסק בענינים הללו בכלל, ועכשיו הוא עוסק בהשאלת שלם בפרם, ושלחתי לו תיבה את כל התוספת שהיו בידי בענין זה ואת כל מה שהעלה מצורתי בענין זה, ובקשתי ממנו שגם הוא יסחול לשלוח לי מה שיש לו בענין זה, ולפני איזה שבועות מילא כמובן את בקשתי ושלח לי מכתב אשר בו כותב לי מה שרציתי בענין זה עם כמה רבנים באר"י, ואמרת להעתיק הנקודות העיקרות.

והנה בעיקר הסברא של הרב המחבר הג"ל שדבר שאינו נראה לעין כמאן דליחא דמי' אשר דדחתי אותה בשתי ד"י, כתב לי שגם נאון מפורסם מירושלים, מכונה כמנוי, ודחינו "שאם התולעת היתה בתוך ואח"כ

סוכת ויטל, ש. מאמרי סוכת ויטל
 'סוכת ויטל' סוכת ויטל, סוכת ויטל
 סוכת ויטל, סוכת ויטל

[illegible]

1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՏՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
 2. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՏՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ
 3. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՏՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

[illegible][illegible]

ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐՆԵՐ

לְהַחֲזִיק בְּכָל הַיּוֹם בְּיָדוֹ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה

‘סלוםא וו'ן ל'טעלע לויס סוף טעג וואל יאן
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא
ל'טעלע לויס סוף וואל סלוםא וואל סלוםא
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא
וואל סלוםא וואל אטעלע וואל סלוםא וואל סלוםא

[illegible][illegible][illegible]

କ୍ଷେତ୍ର "ଏକ, ପ୍ରାୟ"

CX

[illegible][illegible]

1. **Содержание** (Content) - это информация, которая передается с помощью кода. Она может быть текстом, изображением, звуком и т.д.

001 002 003 004 005 006 007 008 009 010 011 012 013 014 015 016 017 018 019 020 021 022 023 024 025 026 027 028 029 030 031 032 033 034 035 036 037 038 039 040 041 042 043 044 045 046 047 048 049 050 051 052 053 054 055 056 057 058 059 060 061 062 063 064 065 066 067 068 069 070 071 072 073 074 075 076 077 078 079 080 081 082 083 084 085 086 087 088 089 090 091 092 093 094 095 096 097 098 099 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018

LOGU

1

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

Իսկ զոր ևսն օգնու առհաս յոյժ զոս ևս զի արդիւ ընտ արեալ
 Է՛մ օգնու յոյժն առհաս ընտ օճարն յարգեալն յարգեալն յարգեալն
 զոս օճարն զի զի ևսն զի օճարն զի օճարն զի օճարն զի օճարն
 զոսն և օճարն զոսն օճարն զոսն զոսն օճարն յարգեալն ևս
 Է՛մ զո օճարն օճարն զի օճարն յարգեալն զի օճարն օճարն օճարն
 և) օճարն օճարն յարգեալն ընտ օճարն յարգեալն ևս զի օճարն զոսն օճարն

[illegible][illegible][illegible][illegible]

1. **Содержание**
 2. **Введение**
 3. **Глава I. Общие сведения о предмете исследования**
 4. **Глава II. Анализ существующих исследований**
 5. **Глава III. Методология исследования**
 6. **Глава IV. Результаты исследования**
 7. **Глава V. Заключение**
 8. **Список литературы**
 9. **Приложения**
 10. **Заключение**

[illegible]

תוכנית

4

והנה הכרחי לן שום דבר דמיון ג"כ דש"י והאשרי דרדדו לו מחדש הם מילנים
פרקים ותולעים סתרים כלל דש' על פשר שכל מן הסוף אלל מרין מבשרת, זה פשוט,
וכן לן שום דלם הסתרת פשרי דהארת פשרי לן מנן כל מילנים אלל מנן "מילנים"
דדעו ססס מילנים ופסס מילנים כססס גרור לם דדעו פססלי ודדיון,

המורה נבוכדנאס היה פירוש קוראם "היה" לבוא "היה" וזהו חסדו
המורה נבוכדנאס היה פירוש קוראם "היה" לבוא "היה" וזהו חסדו
המורה נבוכדנאס היה פירוש קוראם "היה" לבוא "היה" וזהו חסדו

[illegible]

מקדור אין פאן אסליי רנו קול טראגן גענדיג' האט געזאגט געזען דורף אלץ אדערס
וואס' צומען לעלדערע ערשט אסאך להביל ראלע הענדע האטער דורף שטענדיג שטענדיג עווענט
עס מוזנעט וואס און ערעם שטערן בארס מיט אלץ דורף דאמערן ערעם גראו גען
צאט דעסען יאן לענעס וואו לעלדערע קלען בערע' לעגן

[illegible]

סדר ים ללוק בן האלוים בתחומים בשער הדרה להחליטם שגורר, וזהה נמצא לטל סין
 לס חרשים בסחולטם שגורר "ולש" מלל שני קזתם מסקלרים חובות, ואם לא חוגלם אדם
 מזהם שגוררם בחור הנקב שגורר וחוקליו זול חוק לטקל, לין אם יטלם לטל חם הם גזל
 נמחלן וכתבטם לטלם לו לטקל שסם גלל מנפסם חוללם לטל, וטל פ לן חוללם.

ևս հարկ տուր, ինչ որ քեզ օգտուել պետքա՛ստ՝ և քան ի մեզ քո
 ևս հոգաւո՛րց հոգ անել իմ ևս անելու պարտաւոր եմ, և մոռնա՛լ

[illegible]

9

LOGGLU

[illegible]

ודרך אנכי כשעיינתי בסוגיא זו ראיתי שגם הסבא שמחברה באיזה אירועים שדבר שאינו נראה לעין אין בו איסור סבא זו נ"כ ליתא לפיענ"ד ועל זה חברתי את הקונטרס "עין לא ראתה" לבד שגם סבא זו ליתא אמנם כזה אינו אומר קבלו דעתי כי סוף כל סוף סבא זו מזכרת באיזה אחרונים, אבל אני בעצמי כחד לי שליתא לסבא זו כמו שהבאתי בפנים ראיות עצומות נגדה, וגם בידדתי שעיקר ההכרח שלהם אינו הברת, כי עיקר ההכרח שלהם שדבר שאינו נראה לעין אין בו איסור הוא ממה שנתגלה שיש כהאיד ובהמים אלפים ורעבות שרצים שבשטמלים מיקרוסקופ"ף יכולים לראותם והם הכאצילע"ן ומינראבע"ן המצויים באויר ובמים, והשחא אם איחא ודבר שאינו נראה לעין אסורה א"כ אי אפשר לחיות, ועל כדרך צריכים לומר שדבר שאינו נראה לעין אין בו איסור, אמנם לדעתי שלוש חשבות בדבר.

הא"י הוא ששאני באצילע"ן ומינראבע"ן שלעולם לא יתגלו אלא ישארו כך בקמנותם משא"כ שרין קמן שאינו נראה לעין אבל לאחר זמן יתגלו ויהיה בו איסור דאורייתא על כדרך הם אמורים גם קודם שיגלו ראוי נאמר על מין שרין שאסרה החורה שאין איסורה מחוללת משעת לידתה רק מתאום באמצע חייה כשמתחלת להיות נראה לעין יחד עליה האיסור מן השמים זה אי אפשר, אלא משאם וכחור ששרין שאסרה חורה דבר זו אסורה משעת לידתה, משא"כ באצילע"ן ומינראבע"ן שלעולם לא יתגלו אפשר לומר שהחורה לא אסרה בכלל מין זה, אבל מין שאסרה חורה כדאי אסורה משעת לידתה, וכבר הברית את החילוק הזה ודבר טאלק גלוי"א במחזה אליתו סימן צ"א מדברי הרשב"א במקואות עיי"ש בדבריו ששאני דבר שיחגול אח"כ ויהיה נראה לעין.

ב"י עוד יש לחלק ושאני באצילע"ן ומינראבע"ן שאין בהם טמא אלא הם בעננים וכאיד עבות, דברים שלא יצאו מבח אל הפועל ואם לא יאכל אדם כלום ולא ישתה כלום אלא יבלע מליוני"ם באצילע"ן ומינראבין מ"ם ימות ברעב, משא"כ שרין קמן שכבר יצא מבח אל הפועל שיש בו ממשות אלא שאינו נראה לעין, ואם יאכל מהם ודבר ידע וישבע שרצים כאלו כדאי אסורים הם, ואינם דומים לבאצילע"ן ומינראבין שאין בהם טמא ואינם בני אכילה ושחיה, ודאך אפשר להעלות על הדעת שהחורה אסרה לאכול דבר שאינו בר אכילה ואין בו טמא, ובאמת כבר הבאתי ראיה חותכת ודבר שאין בו טמא ולא יצא מבח אל הפועל מותר

٤٤٧

41

על פה אלא מזד אל ה, מי אסורין
 כיון דלא הוה אמת שוין קרין
 בית או דלמא איר האלם בעיקר
 והשם ושאר בדיק שוין אר, ודא
 ואין ביהוין ודון, מדא איר לטע
 דנ אר דלא אמת הוה, ביהוין
 ודא אסור, תכין יש דין ספקא
 דאדמיתא שוין אר.

ר' אית שבת הלוי סגריש
 שליטא ודיד סי פיו, החושש
 לזה.

4 עד יש להסתפק, למה הביאור
 ששוללים אל נחשבים שלא
 פירשו היות והתולעים נבלעו
 ותחילה ציי שדימפ שהוא טמא, יש
 לדון האם הם נהיים חלק מטה
 של הערימפ וקדם כדן הוצא מן
 הטמא טמא, ואפילו לא פירשו הם
 אסורים, וכאשר הדג הסתור נבלע
 אותם עם הערימפ באיסורם
 קיימ.

5 כאשר הצנו את שאלותי במי
 גדול המוסקים שליטא, הוה
 שקיבל את הסגרא הראשונה
 שאין הם נחשבים שמישו, הוה
 וכאשר הם היו במים גודלם והוה
 סיקורסקי. מ שמוע מהגורשי

איתרובן זכיל, הגרי קרליץ
 שליטא, המכין אבא שאול
 שליטא הגרי פיר שליטא
 תוד.

הגריש אלישיב שליטא לא קיבל
 סגרא זו היות ולחשו סייס הם
 הוה כחץ נחשבים שמישו.

אלם למעשה כל גדולי המוסקים
 אתם והניסגו בדון, נקטים
 בזה שזיות ולחשו המדעים
 אית קיימת מציאות שותלעים
 טעו בתוך בשד חזק נסמך, חסדי
 בא מבחץ איך דבריהם סתורים
 את דברי חז"ל, אן אנו משחשבים
 בדעתם ולא וזה הלכה פסוקה
 ממקומה, ואין לחוש לתולעים
 הנמצאים בתוך בשד הדג (17)

מ שמועני הלכה למעשה
 מהגריש אלישיב שליטא,
 מהגרי קרליץ שליטא, מתנאן
 חרב מ ציון אבא שאול שליטא,
 מהגריש גרימק שליטא, וכן
 הוה לי בעיני חרב האונר
 שליטא, וגיטוד לזה שכתב
 בספרו, ואמר לי לחזות מן
 לרבים.

וכן מצינו בשו"ת משה שלמה
 לזכר שגרא שליטא סי ליה
 המביא שחנאן הרב משה
 פיינשטיין זכ"ל הגיר כ"ל.

פיר ד': תולעים שפירשו בבשר
 חזק

6 ממכר לעיל שותלעים
 והמכרים בבשר חזק פותרים, ויש
 לזון פה דים אם הם יוצאים
 מבשר חזק ונכונים בחזרת, וכן
 מה דין אם פירשו לגמרי מבשר
 חזק, או תולעת שחציה בבשר
 חציה בחלל הבטן.

והגר קמן בדי ים טריים, בהם
 התולעים קרין היום ולעיתים
 יוצאים מן הכשר למינים וחזורים
 בחזרת, וכן בשר הבישול עם
 התחממות המים הם נמשכים
 לזרם ותולעים לצאת מן הבשר
 למים.

לגבי תולעים שבתוך בשר בהמה:
 הרא"ש (סיי סיט) מביא שותלעים
 מתים הנמצאים בקקיה שגול מן
 הבשר אן לאסור דלא חישיק
 שטא פירשו מחיים חץ לחתיכה.
 וכן סתם המרדכי (סיי תרי"ח)
 בעל התרומה (סיי ל"ז), הנהיג
 סימנות לציג גדול מאכ"א את
 חל בשם שטיי וסאין קלב מד:
 וכן כתב הסדר שסעו לחתיר.
 לגבי תולעים שיוצא מן הבשר:
 מביא אש"י (סיי סייס חנה ג)

מביא את הראשונה (סיי אלף כ"ה)
 הסתיר תולעים שנגבינה אפילו
 פירשו לבשר, והמורכב (שם)
 הביא בשם רשביט שהזיתור הוא
 רק אם פירשו לב חגיגה אבל אם
 פירשו לבשר ודא אסורים.

ובתנאוי שער דורא (אות מ"ז)
 טיק כי דיה והרא"ש וז"ל:
 יתראש כתב תולעים תולעים
 בטמא, שבין עד לבשר, אסור
 לאכלם לפר"ט ודגים מותר, וכן
 טעם שלא להקפיד לאכול דגים
 שיש בהם מין תולעים לבנים
 גדולים לצאת מקצת ולחזור,
 והא שרין אותן שויבדק ולשפכים
 נמא גספיהם אותם תולעים
 וכשנמצאים בנפיהם רגילים
 להשליק, אפשר שיהיו דמאסטים,
 אבל כשיצאן מן הבשר ויחזרו אן
 מקידיים דמא ויחזו דמגוף
 הדגים קאתו, הוהו רביתיהו
 לצאת ולחזור, מהרא"י וז"ל,
 ובניק א' הביא עד, ישדוקא לא
 פירשו ציח חתיכה, אבל פירשו ציח
 חתיכה אסורים עכ"ל.

2 והרמ"א (סימן פ"ד ס"פ ט"ו)
 הביא את הג' שער דורא להלכה
 שאם פירשו קצת מתוכם, אבל
 אם פירשו לבשר אסורים.

חלק יורה דעה

סימן כג

בט"ד, קרית אטלי בני ברק, ע"פ ר"ח מ"ן הש"ס ל"א"ס.

דב' שלומיט לטעלע כבוד גברא יקרא ווהדיג שלשלת
וואססין תרי"ב כס"ת ביהר ישראל ודע חלוצימ
קלייטג, בקיץ אנטווערפן יציר.

תפירת מכתבו ביומי השבת, חולס לרגל כחלמס מלמס
הקדמ למד למי, נצח ממזי למשיג בחסות מלמס,
ולמח עד סוף, ולמח רב מלמס.

[illegible][illegible]

(ב) וְהָיָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵינוּ וְהָיָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵינוּ
וְהָיָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵינוּ וְהָיָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּיָמֵינוּ

[illegible]

[illegible]

סימן בד

(ט) אולם נכון שאלוהים, שהוא מבורך וי רבתי וקלמים נעלמים
לא רק צורך בבורא חלש גם על הבורא מבורך באלו

[illegible]

242

[illegible]

סיכום

הנהגה נכונה היא שיש לה

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

הנהגה נכונה היא שיש לה... (הנהגה נכונה היא שיש לה...)

בירור בתולעים בדגים ובבהמות, איסור והתר

מאת

הרב דוד שור

מנהל הכולל לעיוני הלכה

וירמיהו בן אשר

על הארץ, דהיינו רוחש ומנענע או רק יצא לאויר העולם חי בלי אפשרות לשרוץ בארץ, כיון שמתה לפני שהגיע לארץ, ומן הסתם כשיצאה כבר היתה עומדת למות ולא היתה לה האפשרות לשרוץ בארץ. אבל אם כבר מתה בתוך הפרי ואח"כ נפלה לארץ כשנפתח הפרי, אינו אסור, וגוף השרץ כחתיכת הפרי. ובתולעים בבהמה, השאלה אם נעשה שרץ ופקע ממנה דין אבר מן החי, או לא. אבל לדעת הרמ"א, דג וגבינה ובהמה שאינם גידולי קרקע, לא נחשב פרוש כל זמן שנמצאים בתוך הכלי.

וממשיכה הגמרא לחקור, "מקצתה מהו". ועיין שם ברש"י ד"ה "מקצתה מהו. מי היא ככולה או דילמא בעינן כולה." מדכתב זה סתם בלי אח"ל, משמע שאינה תלויה בשאלה הקודמת של פרשה ומתה. אלא נ"ל שפירשה קצת, ואותו מקצת שפרשה שרצה בארץ, והשאלה אם מקצת ככולה או לא. אבל רבנו גרשום כתב שם, "פירש ממקום רביתה ולא שרצה ומתה מהו, מי אמרינן כיון דלא שרצה על הארץ מותרת, או דלמא כיון שפרשה מקצת, אסור." רצ"ל פרשה במקצת ומתה מהו, אם מקצת ככולה או לא. ואת"ל פרשה במקצת ומתה אינה אסורה, דילמא משום שלא היתה ראויה לפרוש כולה כיון שמתה. אבל פרשה במקצת ולא מתה מי אמרינן מקצתה ככולה כיון שהיתה ראויה לפרוש כולה, או לא, שצריכים שתשרוץ בארץ. ואת"ל לא אמרינן מקצתה ככולה, א"כ מה הדין אם פירש כולה וקודם שהגיעה לארץ קלטה בפיה לבולעה, האם צריכים דוקא שתשרוץ על הארץ, או דילמא ראויה לשרוץ על הארץ אסור. אבל אם השרץ נח על איזה דבר ואפילו הדבר פורח באויר מ"מ דינו כשרוץ על הארץ. אבל אם נח על הלכנה או על דבר שפורח בשמים כל כך גבוה

עיין חולין (דף ס"ז ע"א ע"ב) "אמר שמואל, קישות שהתליעה באביה אסורה משום שרץ השורץ על הארץ." ועיין שם ברש"י ד"ה באביה. בעודה מחוברת, שרץ הארץ היא ואסורה התולעת לאכול, דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע, הוי כמהלכת על גבי קרקע. אבל התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתצא לאויר, עכ"ל." ועיין שם ברש"י ד"ה "אידי ואידי באביה. כלומר, הא דשרי נמי באביה דכל כמה דלא נפיק לאויר לאו שרץ הארץ היא, ולא חסייעיה, עכ"ל." כאן מדובר בשרץ שגידל בפרי ואף פעם לא יצא לאויר העולם. אבל תולעים שגדלו בדג דינו כפרי שאינו מחובר לקרקע. ותולעים שגדלו בבהמה אסורים משום אבר מן החי עד שיצא לאויר העולם. וכשיוצא לאויר העולם אז יש לו דין של שרץ שהוא בריה בפני עצמו, ופקע ממנו דין אבר מן החי של בהמה זו, וכאשר אבאר יותר לקמן, אי"ה. אבל לדעת הרמ"א, דין פרשה של גידולי קרקע ואפילו בתלוש מהקרקע, אינו דומה לדין פרשה בנוגע לדג או בהמה או גבינה. שאם פרשה מהם בכלי, כל זמן שהם נמצאים בכלי לא נחשב שפרשו, ומותרים, משא"כ בגידולי קרקע.

עיין שם בגמרא, "בעי רב יוסף, פרשה ומתה מהו." ועיין בס"ד רש"י ד"ה מתמרה לתמרה, וכו'. וכולהו בתלושין בעי להו." רצ"ל את"ל שיש לחלק בין אביה לתלוש. שבתלוש, רחישה בתוך הפרי לא עושה אותו שרץ השורץ על הארץ, מה הדין אם פרשה ומתה בנפילתה. ולפי זה משמע שרש"י חולק על ר"ת שסובר שאין הלכה כשמואל ואין חילוק במחובר לארץ או לא, שהתולעת בטלה בפרי עד שיעקר מהפרי או מן הגרעין שבפרי שגידל בה לפי החקירות לקמן. ובחקירה זו השאלה היא אם בעינן ריחשה או שורץ או שראויה לשרוץ

שאינו נמשך לארץ, לא נחשב שנח על הארץ ומותר. וכאן משום שבלעו לאכלו ולאבדו מן העולם לפיכך לא נחשב נח, אבל היתה ראויה לנח. ורש"י הולך לשיטתו, עיין שם: "את"ל פירשה ומתה מותרת משום דאינה ראויה לרחוש, אבל חיה, דראויה לרחוש, לא". ומסקנת הגמרא בתיקו, רצ"ל ספק דאורייתא לחומרא.

וממשיכה הגמרא שם לחקור, "בעי רב אשי, לגג תמרה מהו." רצ"ל, "את"ל שאם פרשה לאויר העולם אסורה מדין שרץ, מה הדין אם פרשה לגג תמרה, האם זה נחשב כפרשה לאויר האולם או דילמא היינו רביתיה וככה הם גדלים, שפורשים לגג התמר וחוזרים לתוך התמר, לפיכך לא נחשב פרשה. ואת"ל פרשה לאויר העולם אסורה כיון שפרשה ממקום שגדלה, א"כ אפילו לא פרשה לאויר העולם אלא פרשה לגג גרעינתה ממקום שגדלה, מהו. ואת"ל שגם צריכים שתפרוש לאויר העולם ובפרשה לגג גרעינתה לא נעשה שרץ, אולי הטעם משום שאין להפריד בין הגרעין לפרי שהם כאחד, אבל פרשה מפרי שבו גדלה ונחשבה לאמה שלה, לפרי אחרת שדבוק בה, ולא יצאה לאויר העולם, אסורה. או דילמא, אע"ג דזה ודאי פרשה, מ"מ אינו נחשבת ראויה לרחוש עד שתצא לאויר העולם, ולא פירשה העיקר אלא ראויה לרחוש העיקר. ומסיימת הגמרא בתיקו, וספק דאורייתא לחומרא. ובדג השאלה היא של פרשה מתמרה לתמרה שייך כשדג הראשון אוכל דג אחר שיש בו תולעים בבשרו שמיניה גבלי, והתולעים יוצאים מדג השני לתוך המעיים של הראשון ונדבקים שם. האם נחשב שפירש או לא. ובתבשיל השאלה היא אם פרשו לתוך התבשיל. ואת"ל שפרשו מתמרה לתמרה נחשב שפרשה לאויר העולם א"כ אפילו מתו כשפרשה נחשבת שפרשה ולא שייך לשאלה של פרשה ומתה כיון שבאן נחה על דבר ולא נכנסה לפיה ישיר ממקום גידולה דרך האויר. אבל לדעת הרמ"א כיון שאינם גידולי קרקע אז כל זמן שלא פרשו מהכלי או מבטן הדג לא נחשב שפרשו, ומותרים.

ואע"פ שאיסור אבר מן החי בתולעים שנמצאות בבהמה תלויות במיניה גבלי, מ"מ בהפקעת

האיסור יש לחקור אם תלוי אם נעשה שרץ ואז נעשית בריאה בפני עצמה ולא שייך עוד לאיסור אבר מן החי של הבהמה, או רק תלוי אם יצאה ממקום שגדלה. לפיכך, בציוורים למעלה, אפילו תאמר שצריכים אויר העולם להיות שרץ, מ"מ התולעים פרשו ממקום שגדלו ומותרים. ונ"ל שנשארים עם דין בשר בהמה חי ועם האיסור אבר מן החי משום כשמת הבהמה נחשב כאילו התולעים יצאו מהבשר חי שגדלו בו ונשארו בבשר מת שלא גדלו בו ובכל זאת לא פקע מהם איסור אבר מן החי, א"כ לא פקע האיסור כשפורש מחתיכת בשר מת. אבל משנעשו שרץ, שוב אין להם שייכות לבהמה ופקע מהם איסור אבר מן החי.

וממשיכה שם הגמרא, "אמר רב ששת ברי דרב אדי, קוקיאני אסירי, מאי טעמא, מעלמא אתו. מתקיף לה רב אשי, אי מעלמא אתו לישתכחו דרך בית הריעי." ועיין שם ברש"י ד"ה "קוקיאני. תולעים שבכבד ושבריא. מעלמא אתו. שבלעתן הבהמה עם האוכלים, ותחלתן שרצו על הארץ." כאן מדברים במין תולעת בשם קוקיאני שהיום לא נודע לנו המין. וכן צ"ל שקוקיאני לא נכנס לתוך הבשר או בין העור לבשר, שאל"כ מה שואל הגמרא אי מעלמא אתו או מיניה גבלי, התם בתולעים הנקראים דרני, שנמצאות בתוך הבשר, כתבו שמיניה גבלי ומותרות. אלא צ"ל שהקוקיאני נדבק על הכבד ועל הריאה וחי שמה מגוף הבהמה, והשאלה, אם מעלמא אתו או מיניה גבלי. ואם תאמר מעלמא אתו שנכנסו אחרי שפירשו ונאסרו מדין שרץ יחד עם האוכל, ונכנסו משם למעיים. ויש מהם תולעים שמצליחים לדבק בכבד וראיה, א"כ גם תמצא אותם דבוקים למעיים, ולבית הריעי שמשם האוכל יוצא. ומפשטות לשון זה משמע שהמין קוקיאני לא מגדל בתוך האוכל אלא מעלמא אתו. אבל אם היתה מגדלת בתוך האוכל ומיניה גבלי ואח"כ יוצאים במעיים של הבהמה, אז יש ספק של פרשה מתמרה לתמרה וספק אם פרשה לפני שאכלה, שהוא ס"ס משם אחד אם פרשו או לא. ולדעת הרמ"א יש רק ספק אם פרשו לפני שאכלו, דאילו פרשו בתוך המעיים, דינו כפרשו בתוך הכלי, ולא נחשב שפירש עד שיפרשו מן הדג, וכדביארתי.

הריעי. רצ"ל, שקוקיאני מעלמא אתי, ואם נכנסה לבהמה כשעדיין נמצאת בביצה שלה או מיד אחרי שנולדה כשהיא עדיין לא נראה לעיניים, אין לה קיום בבהמה. וכיון שנכנסה דרך האף, אז לא מגיעים לקבה ומעיים, ולפיכך גם אינן מניעות לבית הריעי. אבל הלכה למעשה, אנו לא יודעים איזה מין תולעת נקרא קוקיאני, וכל התולעים הנמצאים על הבשר בפנים ספק מעלמא אתו ואסורים מדין שרץ, ספק מיניה גבלי ואסורים מדין אבר מן החי וזה ספק שאפשר לברר. והנמצאות בתוך הבשר או בין העור לבשר מיניה גבלי ואסורים משום אבר מן החי.

עיין שם בתוס' ד"ה "קוקיאני, בא"ד אלא אומר ר"ת דבדגים איירי הכא. והא דאמר כי ניים עיל ליה באוסיא, אשכחן בדגים כי האי גוונא בב"ב פרק המוכר את הספינה. דאמר רבה בר בר חנה, חזינא ההוא כוורא דיתבה ועיילא ליה טינא באוסייה, עכ"ל. קודם כל הגמרא בב"ב אינה מפרשת איזה מין דג זה, ואם יש לדג פתח מהגוף לאף. אבל בדגים הכשירים שלנו אין פתח מהגוף לאף ואין התולעים יכולות להכנס מהאף לקנה ריאה וכבד. אבל יש מין תולעים שקוראים "פלוקס" שיכולות להכנס בתוך הבשר גם מבחוץ לפנים הדג כשהם בגיל קטן שלא נראה לעינים. וא"ת שהגמרא מדברת במין שרץ "פלוקס" שנכנסות דרך בשר האף, א"כ למה להזכיר דרך האף, היה צריך לומר דרך הבשר וא"כ גם חמצא אותם בבית הריעי. וא"ת שהאף של הדג הוא האגיד (גילז), ובאגיד, הדג מפריד האויר (oxygen) מהמים כדי לנשום, א"כ איך מחלקים בין הרישא למסקנה. שברישא שואלים אי מעלמא קא אתו לישתכחו דרך בית הריעי, ובמסקנה מתרצים שנכנסות באוסייה. הלאה, מקום הנשימה והאכילה של הדגים הכשרים שלנו במקום אחד שהוא האגיד. וא"ת שאפשר לחלק ולומר שלא רק אויר נכנס לריאה אלא גם טיפות קטנות של מים עם שרצים קטנים שמעלמא קא אתו, א"כ הם נכנסות כל הזמן ולא רק כשמינם ניים. וא"ת שמדברים בדגים שיש להם קשקשת וסנפיר אבל הם נושמים דרך הפה, שעולים מן המים ונושמים אויר שלנו וחוזרים לתוך המים, והשרצים של הים נכנסים

שם בגמרא, "איכא דאמרי, אמר רב שישא בריה דרב אדי, קוקיאני שרו, מאי טעמא, מיניה גבלי. אמר רב אשי פשיטא, דאי מעלמא קא אתו לישתכחו דרך בית הריעי." האיכא דאמרי חולק על לשון ראשון של רב שישא בריה דרב אדי בטבע של יצירת הקוקיאני, ולא חולקים על המין קוקיאני, וכן לא חולקים שנמצא על הבשר בתוך הבהמה ולא בתוך הבשר. וסברי שקוקיאני שנמצא בפנים על הבשר נכנסה לאוכל הבהמה עם הביצה שלה ואפילו נראה לעינים, ושמה נולדה. או שהביצה שלה לא נראה לעינים ונכנסה אפילו אחרי שנולדה לפני שנראה לעינים וגדלה שמה. או שלא נולדה מביצה ונכנסה לפני שנראה לעינים וגדלה שמה. אבל אם נכנסה בגיל שנראה לעינים אין לקוקיאני הזה קיום ונעשה אוכל לבהמה, ולפיכך לא נראית בבית הריעי, ומיניה גבלי ושרי.

והתוס' הקשו על רש"י, שאם הקוקיאני נמצאים בבהמה ומיניה גבלי ללשון שני של רב שישא בריה דרב אדי, למה לא הקשה הגמרא ממש"כ אח"כ "תולעים דרני, דבשרא אסירי" משום אבר מן החי. יכולים לתרץ שלדעת רש"י, דוקא דרני אסורים משום אבר מן החי כיון שהם נבלעים בתוך הבשר ולפיכך נעשו חלק מבשר הבהמה, אבל קוקיאני שהם נמצאים על הבשר ולא בתוך הבשר אינם בטלים לבשר ולא מקבלים דין אבר מן החי. ועיין בספר בית יצחק יו"ד (ס"ג אות ו') מה שמביא מהגאון מלבוב. א"נ, יכולים לתרץ לפי מסקנת הגמרא שלשון שני של רב שישא טעות במציאות ומעלמא אתו. א"כ מה שייך להקשות קושיות וסתירות עליו כשיש טעות במציאות, אלא מיד פרכינן שזו טעות במציאות. אבל נוהגים להחמיר לדעת חוס' שאפילו תולעים שגדלו על הבשר בפנים ולא בתוך הבשר, שמיניה גבלי ובטלות לבשר, ואסורים מדין אבר מן החי.

ומסקנת הגמרא, "והלכתא קוקיאני אסירי, מ"ט מינם ניים ועיילי באוסייה." ועיין שם ברש"י ד"ה "מינם ניים ועיילי ליה באוסייה. כשהבהמה ישנה, נכנסות בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד, הלכך לא משתכחי דרך בית

דרך הפה שהוא כמו האף של בהמה. א"כ הם נכנסים כל הזמן ולא רק כשמינם ניים. ועוד אני לא מכיר דג כשר כזה שאנו אוכלים אותו. ועוד קשה לשון מינם ניים בדג. ועוד, בדגים כשרים התולעים נכנסים בדרך כלל במה שאוכלים דגים קטנים שיש בהם תולעים, וא"כ זה שייך להשאלה של פרשה מתמרה לתמרה וזה אסור מספק, אבל לשון הגמרא "והלכתא קוקיאני אסירי" משמע ודאי אסור. ולדעת הרמ"א אם התולעת עדיין נמצא בתוך הדג לא נחשב שפירש, וכדביארחי.

הלכה למעשה, אין אנו יודעים את המין קוקיאני. מהגמרא משמע שיש תולעים שנדבקים על בשר הבהמה בפנים שמעלמא קא אתו ויש שמיניה גבלי. ועל מציאות זו אין התוס' חולקים. וה"ה בדג, ועל במציאות זו אין רש"י חולק. ואין חולכים בתר רוב כיון שזה ספק שאפשר לברר אצל מומחה. נמצא שתולעים הללו לדעת תוס' ודאי אסורים או מדין שרץ או מדין אבר מן החי. ולדעת רש"י יש ספק איסור שרץ. ובדג, בין לתוס' ובין לרש"י יש ספק איסור שרץ. תולעים שנמצאות בתוך בשר בהמה או דג נכנסו בגיל שלא היו נראה לעיניים, ומיניה גבלי. בבהמה אסורות מדין אבר מן החי, ובדג מותרים כל זמן שלא פירשו וחל בהם דין שרץ. ועיין בטור יו"ד סי' פ"ד, בב"י שם ד"ה "כל התולעים בא"ד, וג"ל דלגירסת רש"י נמי אסירי תולעים שבמעיי הדגים דהא איכא למימר בהו נמי דמעלמא אתי וגו'.

וממשיבה הנמרא, "תולעים דרני, דבשרא אסירי, דכוורי שריין." עיין שם ברש"י ד"ה "דרני. תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה, וגו'." מדכתב בין עור לבשר, אפשר לדייק דווקא שמה אבל בתוך הבשר לא. אבל עיין ברש"י שם ד"ה "בשחיטה משתריה. ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן וגו'." מדכתב סתם "ואלו שגדלו בתוכה" משמע אפילו בתוך הבשר. וכן משמע מתוס' שם כתב ד"ה "לרבות, בא"ד, אבל דרנים שבבהמה נבראים מן הבשר עצמה והוה אמרינן דחשיבי

כבשר, וגו'." מדכתב סתם "מן הבשר" משמע גם בתוך הבשר, וכן פוסק בש"ע, עיין שם בטור יו"ד בא"ד "והנמצאים בדגים במיעיהם אסורין, בין עור לבשר או בתוך הבשר, מותרין." דכוורי שריין, בגלל שנכנסים כשלא נראה לעיניים ואין בהם איסור שרץ ואין להם אפילו שם בריה. אבל אם היו נכנסים כשהם נראה לעיניים אסורים ואפילו אם אינם נראים מבחוץ, כיון שנכנסו באיסור חייבים לחתוך הבשר ולבדוק אחריהם ולא בטל לגוף משום שיש עליהם שם בריה. וכזה הדין דומה לשרצים בפרות וירקות.

ועיין בחכמת אדם כלל ל"ח סי' ד', "ודוקא בתולעים וכיוצא בהם, אבל במין זכובים רידועים שפורחים לאויר העולם וחוזרין, אסורין, שהרי כבר פרשו (רמב"ן בחומש פ' שמיני)."

עיין שם בבינת אדם א"ק ל"ד "שאלה דין החומץ שכתב חוקר א' בספרו ספר הברית, שנחברר שא"א להיות חומץ עד שירום תולעים. והמסתכל בזכוכית שקוראים מייקרוסקופ יראה כל החומץ מלא תולעים. וכתב, שלכך אסור לאכול חומץ שאפילו סינון לא מהני וכו'. תשובה, מש"כ לאסור חומץ, הבל הוא, שהרי התורה אמרה בנזיר חומץ יין, מכלל דלאחרינא שרי, וכו'. אך כוונתו דיש חומץ שבשמסתכלין נגד השמש נראין בו תולעים וכו'. לפיכך צ"ל שמיניה גבלי מדובר שבשנכנסות לתוך הבשר אינן נראות אפילו לעיני השמש, שאל"כ אינן בטילות לבשר כיון שיכולים לבדוק אותם ולמצוא אותם בבשר ודינן תהיה כמו מעל הבשר בפנים, ומעלמא קא אתי. אבל מדכתב הגמרא סתם שדרני דכוורא שרי, משמע שאין חוששין שנכנסו בתוך הבשר בגיל שנראה לעינים.

עיין בחכמת אדם שם סי' י', בא"ד "ולא עוד אלא אפילו אם לא שרצו רק בקמח גופה ג"כ מקרי פירש כמו פירש מפרי לפרי וגו'." שם סי' י"ב, "תולעים הגדילים בפירות במחובר אסורים מהתורה אע"פ שלא רחשו ולא פרשו מ"מ נקרא שרץ הארץ וכו' אע"פ שהמקום דחוק להם ולא רחשו כלל. ואפילו לא ניכר

שיפרוש לאחורי הכלי השני, לא מקרי פירש
דזה הכל דרך גדילתן וגו'."

עיינן שם סי' י"ח, "כמהין ופטריות שקורין
שוועמליך, אע"ג דלעינין ברכה לא חשיבי
גדולי קרקע מ"מ לעינן שרצים אסורים
מהתורה, ומוחזקים בתולעים וגו'."

ועיינן שם סי' כ"ח, תולעים הנמצאים בבהמה
וכו'. והנמצאים בדגים במוח ובכבד ובמעיים
אסורים דמעלמא קא אתו, וגו'. "מה שכתב
במוח, זו לדעת תוס' בחולין שם שקוקיאני
נמצאים בדגים.

שאלה: יהודי יודע ספר כתב בזמן האחרון,
שהוא הכין רג וזרק המעיים ושטף אותה
מהתולעים שנמצאות על הבשר כהלכה,
והתולעים שבתוך הבשר מותרות שמיניה גבלי.
אבל כשהתחיל לבשל הדג עם המרק שלה
יצאו התולעים מחוך הבשר בעודם חיים בתוך
המשקה, ומתו אח"כ במשקה של הדג, ששם אין
להן קיום. והשאלה, מה ההלכה ואיך לנהוג
בזה.

תשובה: קודם כל התולעים שיצאו ונכנסו
למשקה לא יצאו לאויר העולם, וזה דומה
לשאלה של פרש מתמרה לתמרה וזה אסור
מספק. אבל הח"א כדעת הרמ"א שסובר
שתולעים שבבשר הדג שאינו גדולי קרקע
מותרים אם פרשו לתוך הקערה ולא יצאו.
ועוד, התולעים נותן טעם לפגם ולא אוסרים
הדג. ואם לא מוציאים התולעים אח"כ יש ס"ס
להתיר, שמה נמחו ובטל בששים. נמצא שהדג
עצמו מותר, וכשאוכלים הדג בודקים אם יש
עליו תולעת. ודינו כמו חסה ופירות, שלא
אסרו בגלל שיש בהם תולעים אלא האחריות
על כל אחד לבדוק האוכל שלו. ואם הוא
סומך על ההשגחה מותר לאכול בסעודה.
ובדרך כלל, נמלים ותולעים מתים אינם
נדבקים לדג מבושל וכשהוא מוציא החתיכות
מהמשקה עם מזלג אין בהם תולעים. ועוד,
בדרך כלל אחרי הבישול הן נימוחות ולא ניכר
ובטל בששים, כמש"כ בח"א. ואפילו אם
אוכלים הדג עם כף ויש לחשש ששאב התולעים
עם המשקה, מ"מ יש להתיר כיון שמתו לפני

עדיין השרץ רק תחלת ריקומו, וסימן הוא
שנעשה אותו מקום שחור, אסור כתולעת עצמו.
אע"פ שיש מקילין, וכן סתם הב"י בש"ע דאינו
אסור עד שירחש, מ"מ הולכין להתמיר בשל
תורה. "צ"ל שהאיסור משום שהתולעת היתה
ראויה לרחוש אבל נעכב מלרחוש בגלל
שהמקום דחוק לו.

וממשיכה שם הח"א, "ומ"מ אם עבר ובשלן, אם
הוא בענין שאין לחוש שיאכל התולעת עצמו
בעין, אלא שעב"פ הוא נימוח, מותר. ד"א
דלעולם איכא ששים נגד התולעת אפילו בפרי
קטן. ועוד, כיון דהטעם פגום הוי נותן טעם
לפגם ובהצטרף דעת המקילין בזה. אבל אם
יש לחוש שבא יש תולעים בעין, אסור התבשיל
אע"פ שיש ששים, דבריה אינה בטלה, כדלקמן
סימן כ"ב. ועיינן שם סי' כ"ב, "פרי שדרכה
להתליע במחומר ובישל בלא בדיקה בתוך י"ב
חדש, אם יכול לבדוק בודק, ואם לאו, אם אינו
מוחזק בתולעים מותר, דהוי ס"ס, שמא לא היה
בו תולעים ואת"ל שהיה, שמא נימוח" (ובטל
בששים). ועיינן שם סי' כ"ט, "התולעים הנמצאים
בדגים ובגבינה, או בבשר לאחר שחיטה (אחרי
שחיטה התולעים אינם מקבלים איסור אבר מן
החי), כל זמן שלא פירשו מן הקערה הרמ"א
מתיר. דדוקא בדבר שגידולו מן הקרקע אף
שהוא בתלוש מ"מ שייך בו שרץ השורץ, משא"כ
בדבר שאין גידולי קרקע כלל, לא שייך שרץ.
אבל ליטול התולעת ביד (כשהוא חי) או
בסכין, אסור דהוי פירש גמור, ואסור משום
מראית העין, וכו' ולכו"ע אם נתרבו בתבשיל
סגי ברוב ולא בעינן ששים (ש"ך שם). מקור
של זה נמצא בטור ש"ע בב"י ד"ה "וכתבו."

ועיינן שם סי' ג', "אע"ג דהתולעים שבכלים
ושבבור כל זמן שלא פרשו מותרים מהתורה,
מ"מ מדרבנן אסור לאכלן בפני עצמם וכו'".
משום כל תשקצו או משום מראית עין. אבל
דמשקין, אפילו אם כבר פרשו לדופן הבור
והכלי וחזרו ונפללו לתוך המשקה, מותר לשחות
ולשתות מן הבור והכלי ואינו חושש אף אם
יבלע השרצים שבהם, ואפילו כל תשקצו ליכא
אם אינו נמאס בעיניו, כיון שאינו בעין בפני
עצמו וכו'. אבל מים שבכלי שנתגדל בהם
תולעים מותר אפילו לשאוב בכלי, דאע"ג

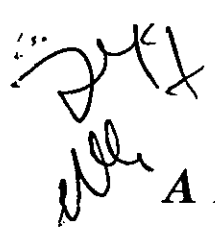
צריכים קודם לעבור בשר הדג, ואלו שנמצאים בבשר נמצאים בין עור לבשר.

וכן אין להחמיר בגלל שבשנולד הדרני הוא רוחש ומנענע לפני שנכנס להזופלאנקין וכן כשהרג אוכל הזופלאנקין הוא רוחש ומנענע מהבטן עד שמוציא מקומו בבשר הדג. שכיון שאינו נראה לעינים לפני שנכנס לתוך הבשר אינו כלום. וזה כמו במייקר-אורגניזם שנמצאים ברוב האוכל שלנו שמצירתם מותרים ולא התירו אחרי שהיתה אסורה כמו מדין רוב, ולא שייך להחמיר בדבר. ואפילו אם לא היה יוצא מביצה אלא נולד מהתולעת עצמה, מ"מ לא שייך בזה דין דכל הפרוש מדבר אסור, אסור, כיון שלא נראה לעינים. וכן כתב הר"ן בחולין (דף ס"ז ע"ב) וז"ל, "תולעים הנמצאים בבשר הדגים שלא היה אפשר שבאו מן החוץ אלא נוצרים מבשרו, שריין, וכו'". רצ"ל שא"א שבאו מן החוץ. וכן לא נזכר בגדולי הפוסקים שבתולעים שבתוך הבשר צריכים לחשוש שבאו מבחוץ. ואפילו חכמי הטבע לא מצאו מקרה כזו. ואין מצווה לישב ולחקור סתם. ואפילו אם תמצא בדג שהתולעים שבתוך הבשר והתולעים שבמעיים מאותו המין, מ"מ אין חוששים שאלו בתוך הבשר באו מאלו שבתוך המעיים ומעלמא קא אתי. שאותן שבמעיים נכנסו למעיים של הדג כשהרג אבל דג שני, והתולעים שבבשר הדג שנאכל נכנס לבטן דג הראשון, וכיון שכבר גדלו בתוך בשר דג השני אין יכולים להכנס לבשר דג הראשון, ונשארו במעיים שלו. ואין תנועה מהתולעים שבמעיים לתוך הבשר, וכן להיפך. ואלו התולעים שנכנסו מדג השני אסורות מספק בשאלה של פירש מתמרה לתמרה. אבל לדעת הרמ"א דינם כפרש לתוך הקערה, ומותר בדביארתו. אבל הלכה למעשה כיון שגם יש מין תולעים אחרים שמעלמא קא אתי וזה ספק שאפשר לברר, אין הולכים בתר הרוב, ולא כדאי להשריח ולבדוק אותם. לפיכך זורקים את הבטן ומעיים ושוטפים ומנקים היטב אבל אין בודקים לתולעים שבתוך הבשר או בין עור לבשר.

שפירשו מהכלי, דינן כמו פירש מת שמוחר. ועיין בטור יו"ד סי' פ"ד, בא"ד "וכתב א"א הרא"ש ז"ל, הלכך תולעים (מתים) הנמצאים בקערה שנפלו מן הבשר, מותרין, ולא חיישינן שמא פרשו מחיים חוץ לחתיכה, דמסתמא אותן שפירשו מחיים נפלו כשהדיחו הבשר, ואלו נשארו בבשר ועתה יצאו כך." ולפיכך מותרות אם יצאו מתים מהקערה. וכתב עליו הב"י, "ודבריהם אינם אלא לגרסת רש"י, פרשה ומתה מהו, אבל לדברי הגורסים פרש מת מהו, וכו', אסורים." מ"מ כאן יש להתיר אפילו לגורסים פרש מת מהו. שדין הכף כבלי שני ובבלי שני לא נחשב שפירש מבלי הראשון שהיא הקערה. וכיון שמתו, אין חוששים שפרשו לאחריו הכלי שני שהוא הכף.

ועוד, האם ניסו הרבה פעמים לראות אם פורשים כל פעם מהבשר לתוך המשקה. ואולי החום או הטיפול של אותו חנות גרם לזה. ואולי רק במין זו שבא מנהר זה קרה זה. ואולי רק בקיץ ולא בחורף. ועוד, רובו דרובו של הדגים הכשרים יש תולעים בבשרם שניכרים למי שיש לו קצת נסיון בדבר. יש דגים שיש להם פחות ויש דגים שיש להם יותר. האם נגזור על אכילת דגים. ועוד, שאין להכריז לציבור להחמיר בדבר חרש שאין לציבור מנהג בדבר בלי הסכמת הגדולי פוסקים, או לכל הפחות הפוסקים של אותו קהילה, ובפרט כשסומכים להחמיר על דעת יחיד או על מנהג עיר אחד מעדה אחרת עם מנהגים שונים. וכן אין יכולים לאסור לאוכלם מדין בל חשקצו כיון שאינו אוכל התולעת בפני עצמו. ומי שמפונק, הוא לא יאכל.

ומה שרוצים להחמיר לשיטה שסובר שרק תולעים שנמצאות בין עור לבשר מותרות אבל לא מה שבתוך הבשר. א"כ, כיון שברובו דרובו של הדגים נמצאים תולעים בתוך הבשר אז כל דג צריך שיעבור בדיקה ממוחה, ולא שמענו שאבותינו נהגו ככה. ועוד, השיטה הזו אינו לפי המציאות. שכדי להגיע בין עור לבשר,

A Halachik Treatise about Worms in Fish and Animals

by Rabbi David Shure

Director of The Institute of Research for Biblical Talmudic Law
and Jerimiya ibn Asher

Before I discuss the "halachik" problems and solutions pertaining to worms in kosher fish, I will first introduce you to some of the pertinent facts related to this topic.

This report is based on my telephone conversations 12/17/96 and 12/18/96 with Dr. Terry Dick of the department of Zoology at the University of Manitoba in Winnipeg, and on 01/14/97 and 01/20/96 with Professor Ron Rosen chairman of the department of Biology at Berea College in Berea Kentucky, and on my own insights and understanding of the subject.

This report primarily discusses the life cycle of the tapeworm called *Triaenophoros Craseus* which has been closely observed, and comparisons are made to other fish and animal parasites.

Water is full of fertilized eggs of parasitic tapeworms ready to be hatched, and other such parasitic worms. Various vertebrate (i.g. birds etc.) that eat fish infested with worms, and following the development of a larval worm into an adult in the vertebrate host, eggs of worms are deposited in the water with the host's dropping. Worms whose vertebrate hosts live near the water deposit their eggs in this environment. For example, mammals, such as otters and bears, which are associated with water, excrete eggs of worms into these waters.

Larval tapeworms of "*Triaenophoros Craseus*" mature only in the northern pike. They are not infective and they do not cause health problems in the human. During the spawning of the pike, the female fish lays its own eggs in the water, and the male pike issues its sperm into the water near the eggs. While in the water the sperm that is near an

egg, is somehow attracted to the female pike's egg and moves in to fertilize this egg. I base this on the on the percentage of eggs fertilized and the probability of fertilization by chance, in these waters, calculating water current and direction and space between the eggs and the sperm etc. During this same period, the tapeworm that is now attached by its scolex (its "head" with its accompanying hooks) to the lining of the pike's intestine, fertilizes its own eggs and releases them into the pike's intestine where they are excreted by the pike through its anus into the water. During this process the tapeworm looses its grip on the pike's intestine lining, and the pike is then able to expel it into the water the same way it did to the tapeworms eggs. Then the cycle starts over again.

I have suggested several reasons why the tapeworm is expelled from the pike at the time of the pike's spawning.

(a) When a tapeworm fertilizes and expels its eggs, there may be chemical changes in its body that would weaken it temporarily at the time it releases the eggs. This may be a cause why it cannot hold onto the wall of the pike's intestines.

(b) At the time of the pike's spawning, it may release hormones that may be harmful to or weaken the tapeworm so that it looses it hold on the wall of the pike's intestine; also taking into consideration the weakening of that part of the wall because of prolong abuse?

The pike during spawning is in shallow water, where microscopic water animals called zooplankton are numerous. If a zooplankton ingests a fertilized tapeworm

egg within the first two weeks from when it has entered the water, it will become food.

The tapeworm eggs embryonate in fresh water in about two to four weeks depending on water temperature. The hatched ciliated embryo (coracidium) must be ingested (eaten) within hours by the zooplankton or it will die. A similar pattern is true for the other types of fertilized eggs that are eaten by clams, snails, shrimp, mollusks, etc.

The maximum width of a hatched embryo while in the water is about one tenth of a millimeter or the width of a thin hair. It is however, invisible to the naked eye because it is opaque as water and does not transmit light. It is in this way comparable to microorganisms that are found in almost everything we eat. It does have cilia (hairlike processes capable of lashing) that enable it to move about in the water. However, while in the zooplankton it transforms and changes shape, and loses its cilia and other features which give it mobility. It lies there as a growing mass.

In the zooplankton, the hatched embryo can reach one third of a millimeter in width. At this stage of about two weeks following ingestion by the zooplankton, the mature procercoid larva first appears and may be ingested by the whitefish or cisco; it is still colorless like water and cannot be seen with the naked eye.

A similar pattern is true for the other type of marine animals such as clam, shrimp, snails, mollusks etc. which ingest these hatched embryos and that are ingested by other fish.

The infected zooplankton must be ingested by the whitefish and the cisco fish for the tapeworm to mature in their bodies. (Pike generally do not eat zooplankton, but they

do eat whitefish and cisco. Very young pike will eat zooplankton.)

The method of ingestion for the whitefish and cisco is through the fish's mouth which grab the zooplankton, but cannot chew it because these fish species lack teeth. (The pike have teeth to chew.) From the mouth, food passes past the gills into the stomach and intestine. The gills are lined with blood vessels and are composed of various arrangements of thin, highly vascularized membranes over which water passes, thus permitting exchange of oxygen, carbon dioxide and other solutes by diffusion. Kinetic energy is responsible for this process. The oxygen then diffuses into the blood through the gill's capillaries thus oxygenating the blood. The operculum or gill cover moves forwards and backwards, thus adding force to the water flowing through the gills and helping to push the food into the stomach through its pharynx.

Upon ingestion in the whitefish, the zooplankton itself becomes food absorbed by the stomach's chemicals (i.e. HCL, pepsin, etc.) The tapeworm is not a stomach worm and cannot survive there. It escapes and bores through the stomach wall and enters the meat of the fish within the first five days, and lives there but does not mature to produce eggs. Only in the adult pike does it mature to produce eggs. The food cannot enter the fish's body through the nose because there is no opening in the body from the nose. To be more exact, these fish do not have a nose but they do have openings called "nares". There are several ancient groups of fish that have scales and functional lungs. They surface and gulp in air through their mouths.

Plerocercoid larvae bore through the fish flesh by dissolving tissue. This is

accomplished by its microscopic size and by secreting enzymes into the tissues of the flesh. During migration in the flesh, the worm is growing all the time by absorbing molecules such as amino acids and glucose through its tegument (natural body covering). When it ceases migration at approximately two months (at 15°C), the host then encapsulates the parasite in a host "cyst", and after 90 days it is then infective to the pike if they ingest infected whitefish. It will then be able to grow into an adult in the intestine of the pike.

Once it penetrates the flesh of the whitefish it does not leave unless it is digested by another fish. By then it is too mature to penetrate the flesh of the new host and moves to the intestines, as will be explained.

Only the proceroid larva and other similar larva at the initial stage of ingestion by the whitefish and cisco, can penetrate into fish flesh. They are colorless and cannot be seen with the naked eye. Other type of larva such as *Proteocophalus* larvae, mature in the intestine by attaching itself to the wall of the intestine.

The pike ingest mature larva found in the whitefish and cisco. Since they cannot penetrate the flesh at this stage, they escape from the stomach into the intestine and clamp their scolex first to the wall of the intestine, slightly penetrating the surface of the wall, in order to avoid being expelled. They then live off the food digested by the pike. There are other fish that are eaten by the pike that are infected with newly hatched parasites unable to be seen by the naked eye. Some of these parasites penetrate into the pike's flesh while still others hook themselves onto the flesh or organs and grow there.

Not all parasitic larvae found in invertebrates such as clams, shrimp, snails, mollusks etc., that are ingested by the whitefish and cisco will penetrate the hosts flesh, even in the initial stage when they are colorless. (Color does not determine its capacity to penetrate tissue.) Some will attach themselves to the walls of the intestine and from there will grow into mature larvae. Some are able to survive by attaching themselves to the walls of the stomach and maturing there as larvae, living off food digested by the host. Some species of flukes penetrate the liver, heart, gills or lungs, and brain.

If a large whitefish ingests a smaller whitefish, the mature larva from the smaller whitefish cannot penetrate the flesh, so they attach themselves to the wall of the intestine. The result will be that we have mature tapeworm larvae in the flesh because they penetrated during the early stage, and mature tapeworm larvae in the intestine because they were ingested as mature larva.

Plerocercoid larva can survive from five to six years in the whitefish. Only if the larva is eaten by the pike can the larva mature. It will then grow into an adult in about 8 to 10 months and attain maturity in about one year, at the time the pike spawns in the spring and releases its own eggs together with the mature tapeworm with its eggs. When it dies in the whitefish, the tapeworm's remains become absorbed into the flesh, and the flesh cyst which contained the larva is healed and forms scar tissue. The end of the mature adult in the pike is marked by the expulsion of the tapeworm with its fertilized egg through the anus of the pike.

Parasitic worms called flukes, can penetrate the flesh of the fish from outside and inside when they are at their initial stage of development and are not visible to the naked

eye even though they may be slightly pigmented.

The same general rules of parasitic penetration apply to parasites in animals but with different species. For example, hookworms penetrate the animal flesh early in development when it cannot be seen by the naked eye.

In conclusion, when parasites penetrate into the flesh of vertebrates (fish or mammal or animal) and succeed in remaining there in a parasitic cyst, they penetrate when they are in their very early stage of development, and at this stage they are not visible to the naked eye. An exception to this rule is very rare. When they develop in the parasitic cyst, they are often visible to the naked eye. Parasites that attach themselves to the flesh or organs of fish, mammals or animal can do so either during the earlier stages of development or later stages when they are visible.

The Torah forbids us to eat worms or larva that have been exposed to the earth's environment. If, however, these worms were born in a fish bowel, or in a well, whose waters are not flowing but are stationary, or in a fruit or vegetable, that has been detached from the ground, or in the body of a fish, or out of the earth's gravitational pull, they are not prohibited until they exit and are exposed to the earth's environment. There is a Rabbinical prohibition against eating these worms unless they are eaten with some food.

If the egg was exposed to the earth's environment but was hatched when it entered the fruit or fish, it is not considered that it was exposed to the earth's environment.

Even if it did hatch in the earth's environment but at this stage it was microscopic and colorless and invisible to the naked eye when it penetrated the host, and it grew there, it is not prohibited until it leaves its host.

If it penetrated the flesh of a living animal that is prohibited to eat of its flesh if cut out when alive (אבר מן החי), then this parasitic worm that is now part of the animal's flesh is also prohibited as the flesh, and even after ritual slaughtering, because the worm is still alive. Rashi is of the opinion that only parasitic worms that enter into the animals flesh become part of it and are prohibited, he excludes those that attach themselves on the outside of the flesh within the animal, that are permitted because they do not become part of the animal. Tosefos disagrees with Rashi and is of the opinion that both are considered part of the animal, and are prohibited.

The Chochmas Adam brings the Ramo, who differentiates between worms found in vegetables and fruits, which grow from the ground, and fish or cheese which do not grow from the ground. With the latter, even if the worms left their host, if the host was in a dish and the worms left the host but not the dish, these worms have not yet been exposed to the earth's environment until they leave the dish, and are presently permitted. If there is soup in the dish, he is permitted to eat the soup with a spoon assuming that the worms are dead either due to exposure to the soup or due to the cooking, and that he eats the soup with the spoon. This way the dead worms do not enter the earth's environment and are permitted.

RABBI AARON TEITELBAUM

of

Congregation Yismach Moshe of Brooklyn

1617-46th Street

Brooklyn, N.Y. 11204

(212) 851-1221

אהרן טייטלבוים

אבדק"ק נירבאטור

ברוקלין, נ.י., יצ"ו

בס"ד

לבינה בחוך הדג פייק, שאח"כ יוצא להמים, שמבינה זו נוצר שרץ הנ"ל הנקרא קארסידיע, וחוזר חלילה כנ"ל.

והנה כפי העדות של המומחה הנ"ל - כל הדגים שנוצרים בימים יש להם שרצים בנשרם. והכמות של השרצים הנ"ל בדג הוויטפיש חלוי בהכמות של הפייק במים אלו, שהפייק מטיל הביצים להמים. וגם לפי דברי המומחים לא שייך בשום דג שימחהו שרצים מהבשר, בלי שיכנס מבחוץ, אלא כל המולעים באין מבחוץ, בערך אופן הנ"ל.

והנה צדדי ההיתר בשרצים אלו הוא -

א) דעותן של המומחין א"א לאסור מה שמבואר בש"ס ופוסקים להיתר.

דהנה מבואר בש"ס חולין דף ס"ז ע"ב הלכתא כרב ששת דקוקיאני אסורין משום דמעלמא אמו, דכוורי שריין, וכדפי' רבינא שם משום דמי קא גבלין בהיתרא קא גבלין, ורש"י פי' שם מינה גבלי (דבהמה), ח"ל לשון גדלי מן הבהמה עצמה הן גדלין ולא שרץ הארץ וינהו עכ"ל.

ורש"י פי' שם דדרי דבשרא הם חולעים הנמצאים בין עור לבשר, וכ"ה בדגים. ולא חילק רש"י בין המיני חולעים שנמצאין בדגים, דהש"ס החיר שם סחם דרני דכוורי. וכן הוא לשון הגה' אשר"י ח"ל אכל חולעים בכוורי ברור הוא לנו דמינה קבבלי ולכך שרי הלכך חולעים שנמצאו בגוף הדג שרו, ולא חילק בין המיני חולעים. וכ"ה בר"ן שם ח"ל דכוורי שריין שהם חולעים הנמצאין בבשר הדגים - שלא הי' אפשר שבאו מן החוץ - אלא נוצרין מבשרן עכ"ל. וכ"ה לשון המאירי ח"ל ומורנא הוא חולעת הנמצא בחוך בשר הדגים - וודאי לא מחוץ באו אלא שם נמחהו - והוא ענין מינהו גבלי, וע"ז אמר דכוורי שרי. וכ"ה לשון האור זרוע ח"ל חולעים בכוורי ברור הוא לנו דמינייהו גבלי עכ"ל.

והמחבר ביו"ד סי' פ"ד סט"ז פוסק דכל חולעים הנמצאין בדגים בין עור לבשר או בחוך הבשר מותר. ולא חילק בין המיני שרצים.

ולא זכיתי להבין את דברי הגאב"ד זכרון מאיר שליט"א בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' פ"ג שנוטה לאיסור ממשמעות המאירי דהא דמתיר הש"ס דרנא דכוורי - הוא דווקא במין מסויס שידוע שנוצר בחוך בשר הדג, ולא בסחם חולעים שנמצאין בבשר הדג, ואין לנו הבקיעות לדעת אם זה סוג דרנא, וע"כ אין בידינו להמיר, דיש לחוש שסוג זה באה מבחוץ שאסור עכ"ד. הא מדברי הש"ס

ערשצ"ק לסדר וה' ברך את אברהם בכל, משנ"ז לפ"ק

בידון השאלה שמוצאין חולעים בחוך בשר הדג של וויטפיש, שהחולע נקרא בלע"ז "טריאנאפריס קראסעס", triaenophorus crassus וכפי שהייתי אצל דר. דיק ב"יאמיווערסיטי של מעניטאבע" בויניפעק, שמר לי המציאות, שהדג "נארדערן פייק" מטיל ביצים להים, ומאלו ביצים נוצר שרץ קטן הנקרא "קארסידיע" coracidia, בגודל 51-70 מיקראנס, (באינטש יש 25,000 מיקרנס) שלא נראה לעין האדם, והחיות של השרץ הזה - אם לא נבלע ע"י שרץ אחר - הוא לכל היותר עד ב' שבועות.

ושרץ הקארסידיע נבלע ע"י שרץ אחר הנקרא בלע"ז "זאפלענקטין" zooplankton, והקארסידיע הנ"ל נהגדל יותר בחוך מעי הזאפלענקטין עד בערך בין 150-300 מיקראנס, והם חלוי בהסכום של השרצים קטנים שנבלעו בחוך הזאפלענקטין הנ"ל, דכשנבלע יותר אז כל אחד קטן יותר, שאין לו שם הרבה מקום כ"כ להחגדל, ובמעי הזאפלענקטין נשחנה שמו שנקרא בלע"ז פראסערקויד" proceroid, ולפי דעת המומחה הנ"ל אף בגודל הנ"ל עדיין לא נראה לעין האדם, כיון שאין לו צבע, ובחוך מעיו של הזאפלענקטין השרץ פראסערקויד אין מנוגע כלל.

והדג וויטפיש בולע את הזאפלענקטין, והחומץ שבחוך מעי הוויטפיש מעכל את השרץ זאפלענקטין, ואז מחסיל השרץ קארסידיע לנענע ולברוח ממעי הוויטפיש, שאין יכול להיות במעי הוויטפיש מחמת החומץ דשם, ומשנה שם צורתו קצת וגם נהגדל קצת בערך 10-15%, ואז נקרא בלשונם "אירלי פרעסערקויד" early plerocercoid, ודוחק עצמו דרך עור המעי הוויטפיש, ובלי עשייה נקב בעור מעיו, הוא נכנס לבשרו, ולפי דעת המומחה הנ"ל אף בגודל הנ"ל עדיין לא נראה לעין האדם, כיון שאין לו צבע, והנעשה לכל היותר עד עשרים שעות משעה שהוויטפיש בולע את הזאפלענקטין. ובחוך בשר הדג הוא מחסיל להחגדל להיות לשרץ כפי מה שמוצאין בבשרו, ואחר שנכנס לבשרו נעשה סביבו כים קטן ונראית כשליא מליאה ליחות שנראה כמוגלא, והשרץ חי בחוך ליחות הזה, ואז נשחנה צורתו חארו וגדלו ונראה כברי' חדשה ממה שהי' במעיו קודם שנכנס לבשרו, ונקרא אז בלע"ז "פלארעסערקויד" plerocercoid. וחיות שרץ זו הוא לכל היותר עד שש שנים ואח"כ הוא מת ונחשכל ונבלע בבשר הדג.

וכשהדג פייק הנ"ל בולע את הוויטפיש קטן אז במעיו של הפייק נחשכל הוויטפיש, והשרץ הנ"ל פלארעסערקויד נשחנה

היינו רבותייהו - שלא רחש עוד -

וראשונים ופוסקים הנ"ל משמע דה"י ברור להם להימנע בכל סוגי תולעים שנמצאין בבשר הדג.

(ב) היינו רבותייהו - שלא נראה לעין האדם -

הנה מובאר בפוסקים שמה שאינו נראה לעין האדם הוא מותר שאינם בגדר שרצים. דכ"ה בדרת"ש יו"ד סי' פ"ד סקמ"ה לענין חומץ, בניית אדם סי' ל"ח סקמ"ח, שו"מ טוטו"ד הוצ"ד בשו"מ שבת הלוי ח"ד סי' קכ"ה אות ב', ערוך השלחן סי' פ"ד סל"ו, ובשו"מ שבת הלוי ח"ו ס"ב סק"י. והנ"ל דקודם שבה השרץ לבשר הדג לא נראה השרץ לעין האדם, וע"כ השרץ האיסור נולד בבשר הדג, דמקודם ל"ה עליו דין שרץ, כיון שלא נראה לעין האדם.

ואף למי שירצה לומר שגודל 300 מייקראנס הוא נראה לעין האדם בלי כלי מיוחד כשיניחו על נייר לבן, באמת בשרץ זה אינו כן, דכיון שאין לו נבדע הרי לא יראה שיש שם איזה דבר, ועוד דבוודאי כשיודע במחשבתו שהניח שם איזה דבר, בע"כ יודע עינו איפוא להסתכל ולחפש, אבל כשאינו יודע שיש שם איזה דבר לא יראה עינו את זה. ועוד דכמעט הוא מעורב עם טינוף של עיכול המאכלים שבמעיו, וא"ל לראות שרץ הזה בתוך הטינוף שבמעיו.

ועוד לדבריהם הגדול של הפראסערקויד הוא בין 300-150 מייקראנס, ובוודאי שיש הרבה מהם שהם בגודל שאינם נראין לעין האדם, ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, וא"ל לבד על השרץ שנמצא בדג אם שרץ זה קודם שנכנס לבשר הדג ה"י נראה לעינים. וא"כ אף לה"ל שבגודל 300 מייקראנס הוא נראה לעינים, בוודאי שיש הרבה מהם קטנים מזה שבוודאי לא נראה לעינים, וא"כ כל שרץ הוא ספק נראה לעינים, ויש לזרף זה לשאר היחידים המבוארים לקמן.

(ג) היינו רבותייהו - שזה סדר חיותו -

שהיות שא"ל לשרץ זה לחיות בלא מהלך סדר הזה. שקודם שנבלע בתוך הזאפלענקטין אינו חי יותר מב' שבועות, ואח"כ הוא נשתנה למין אחר, שזרחו וגדלו נשתנית. ובתוך הזאפלענקטין אינו יכול לנענע, דלפי דעתם מחסיל לנענע בתוך מעי הווייטפיש אחר שנחעכל הזאפלענקטין, ואז מחסיל לנענע מחמת החומץ שבמעיו הווייטפיש, ובזרז לא ממעי הווייטפיש לתוך בשרו, ואז נשתנה חוארו וגדלו, ומחסיל להיזר למה שאנו מוצאין אח"כ, דהיינו שנעשה סביביו כים מלא מוגלא, והוא נעשה דק וארוך בערך בין 15-4 אינצ'ש, וא"כ היינו שרץ חדש שנולד בתוך הבשר - דהוא כבד"י חדשה שנולד שם - אף שנולד משרץ שבה לשם מחוך, דכל נורת וגדלו נשתנה למין אחר, כיון שאין זה הנורה והמין כבד"י שבה מחוך, וחז"י דרך זה בשרצים, שממין א' נוצר מין שני, שלא שייך זה בבנ"א, וא"כ זהו בכלל מה שמחבר בש"ס על שרצי המים ופירות, דקודם שפירשו ממקום רבותייהו, מותרין.

ובפרט כפי שפי' בספר מנחת עני ((מהגאון בעהמ"ס יד דוד שמחבר בנב"מ סי' מ"ה ובדרשות חת"ס ח"א דרוש לו' טבת נדפס ההספד שנשא עליו עיי"ש)) דכיון שמין זה א"ל להגדל רק ע"י מין אוכל ההוא, ע"כ היינו רבותייהו עכ"ל.

דקודם שנבלעו לתוך מעי הווייטפיש, לא רחש עוד מעולם, דכשה"י שט בתוך הים קודם שנבלע ע"י הזאפלענקטין, ה"י כרי' אחרת, דה"י אז בגודל 70-51 מייקראנס, דאינו נראה לעין האדם, ואח"כ נהגדל ל' 300-150 מייקראנס, ונשתנה נורתו שכשה"י במים ה"י עגול ובתוך הזאפלענקטין הוא ערוך ודק, וגם המומחים שינו את שמו, שכשה"י שט במים ה"י קוראין אותו "קארסידע" ובתוך הזאפלענקטין קוראין אותו "פראסערקויד". ומאז עד שנבלע לבשר הדג ל"ה רחש.

ואי' במחבר יו"ד סי' פ"ד ס"ו דשרץ קודם שרוחש מותר, משום שאינו בגדר שרץ, והוא מחוס' ורא"ש, וכן הוא בהדיא ברש"י ויקרא י"א פסוק י', על הקרא מכל שרץ המים, ח"ל רש"י שם בכל מקום משמעו, דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ עכ"ל, וכ"ה ברמב"ן שם, דשרץ המים כלל לדגים השטים במים, כי כל לשון שריפה מנועה עכ"ל. וברש"י מס' חולין דף ס"ז ע"ב ותחלתן שרצו על הארץ עכ"ל.

ואף להרמ"א שם דמחמיר בהרשב"א דגם קודם שרוחש הוא בגדר שרץ, ע"י בדרת"ש סקע"ח מכמה אחרונים דהרשב"א איירי דווקא כשיש לו מקום לרוחש, ובלי"ז אינו בגדר שרץ.

וכיון שקודם שנכנס להווייטפיש חסר לו שם שרץ, א"כ כשמחמיל לרוחש בתוך מעי הווייטפיש, אין לו אז שם שרץ, כיון שלא פ"י לאויר העולם קודם שנכנס לתוך בשר הדג.

ובש"ס חולין הנ"ל בהאיבעי של רב אשי כשפירש המולע מחמירה לתמרה, לפירש"י שם נדדי הספק הם, די"ל לחומרה - דכיון דלאו היינו אמה (שלא נוצר שם) שורץ קרינא ביה, וי"ל לקולא - דאויר העולם בעינן וליכא. פי' דהספק הוא אם עיקר קביעות קריאת השם שרץ הוא ע"י הריחשה - אף שלא באויר העולם - וכשרחש מחמירה לתמרה הוה שרץ, או דעיקר שם השרץ הוא שיבא לאויר העולם - שלא במקום ריחיה - וכשרחש מחמירה לתמרה מותר, דלא בא לאויר העולם. וכ"כ אי' שם באיבעי של רב יוסף פירשה ומחה מהו, ח"ל רש"י פירשה מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה, שמחה מיד בנפילתה, מהו, מי אמרי' כיון דלא הלכה לאו שרץ על הארץ הוא, או דלמא לא בעינן שריפה עכ"ל, פי' דכאן הוא להיפך מחמירה לתמרה, דאם בעינן שריפה או בפירשה ומחה מותר, (ומתמרה לתמרה אסור), ואם בעינן אויר העולם, אז בפירשה ומחה אסור (ומתמרה לתמרה מותר).

ובנידון דידן, שהזאפלענקטין - שיש במעיו השרץ הקטן - נבלע לתוך הווייטפיש, דאין כאן לא ריחשה - שנבלע ולא ריחשה - ואין כאן אויר העולם, מהיכי תיחי שיקבל אז השם שרץ, הא לא שרץ על הארץ. דווקא כשנולד השרץ במחובר לקרקע, אז יש עליו שם שרץ אף קודם שריחש וקודם שפירש לאויר העולם, ע"י שם כסוגיא ובראשונים, אבל זה לא נאמר בחלוש כדגים וכו'.

ולא זכיתי להבין את דברי הגאב"ד שליט"א בשו"מ שבת הלוי הנ"ל שמסופק אם זה נקרא שרץ המים כיון שפירש מהדג זאפלענקטין להווייטפיש, (איירי שם מדגים אחרים, אבל הסדר

והש"ך מביאו בסתמא, משמע דאינו חולק עליו. וכפליתי סק"ט
מסיק דאין למחות ביד המקילין כהרצ"ה, דכדאי לסמוך עליהם
אפי' שלא בשעת הדחק, דדבריו הוא כמעט מוכרח, דכן משמע
ברש"י שמפרש הא דאמר רבינא לאימיה אכלע לי ואנא איטל,
דמשמע דאף שכבר פירש המולע הי' אכלו, וע"כ דס"ל דל"ש
האיסור שרצים על תולעים שבדגים כיון שאינם גידולי קרקע. וא"כ
וודאי שיש לצרף דעות אלו לצדדי הימור הנ"ל, ולהחזיר לכחלה את
הדג ווייטפיש.

(ו) לא נתבדר אמינות המציאות הנ"ל -

בשו"ט שכתב הלוי שם מסיק שכל שיטתו בזה הוא רק אם
יתאמת המציאות כפי המדענים, שהתולעים בבשר הדגים נאים
מבחוץ. הנה הייתי אלל מומחה גדול בזה, ולא הי' לו צמח לבדר
את המציאות, חוץ צמח שהראה לי תחת המיקרוסקופ
זאפלנקטין וגראין שם בחוכו איזה מקום שחרות, ואמר שזהו
השרץ שיכנס אל"כ לבשר הווייטפיש ויחגדל להשרץ שאנו מוצאין
שם. והיות שמקום שחרות זה לא נראה כנורח שרץ, ע"כ א"א לדון
אם אמת המציאות שלהם בזה. וגם לא נחברר בבירור שכן הוא
סדר ההילוך, מן מעי הווייטפיש לחוץ בשרו. וגם לא הראה לי שום
דבר שאוכל לראות בפועל איך שהשרץ נכנס לבשר הדג ממעיו.
ובודאי דכסה"ג אין להם נאמנות נגד דברי חז"ל.

והמומחה הנ"ל אמר לי, שאם אהי' כהלאבדאטארי שלו
למשך כמה חדשים בחדשי הקיץ, אז יוכל להראה לי את כל האופני
ותולאות הבירור שלו. אבל כהיום אין לו עוד אופנים לבדר יותר
ממה שהראה לי. והנה וודאי הוא שא"ל לחוש לדבריהם כיון שהם
נגד חז"ל. דהא בשו"ע פסק כהרשונים הנ"ל ששרץ הנמצא בבשר
הדג בוודאי נחשוו שם ומוחר לאכלו קודם שפירש.

ומבואר בשו"ט ריב"ש סי' חמ"ז ח"ל שאין לנו לדון בדני
תורתנו ומלותי' ע"פ חכמי הטבע והרפואה, שאם נאמין לדבריהם
אין תורה מן השמים חלילה כי כן הניחו הם במופתיים הכוזבים
עכ"ל. ובפרט מה שמבזרר בלשון הראשונים להיפך מזה, דהא לפי
דעתם ל"ש הענין של מינייהו קרבו שנחשוו בחוץ בשר הדג,
שמחבר בש"ס ובראשונים ובפוסקים. ובע"כ אף אם ימא שיחברר
המציאות כפי דבריהם, בע"כ יאטרו לומר דהדגים אלו מותרים
הם באכילה שזהו כוונת חז"ל בהיינו רבותייהו, דאל"כ כל הדגים
שיש תולעים בבשרם אסורים באכילה, דהא לפי דבריהם בכל הדגים
יש שרצים בבשרם, וכולם נאים מבחוץ נערך אופן הנ"ל, ולפי
דבריהם א"א שיחשוו תולע בבשר הדג, וא"כ לדבריהם דברי שו"ע
בטלים ח"ו.

ומה שמבואר בשו"ט אמרי יוסף חיו"ד סי' י"א לבדר הדבר
ע"י חכמי הטבע, דיש מי שאומר דנראה מדברים אלו שהגאון
הנ"ל חשש לחכמי הטבע, וה"נ בנידון דידן צריך לחוש לדבריהם
לחומרא, לא אבין את זה דאין בנידון דומה לראי', דכאן יש לנו
לשון הראשונים והפוסקים שמבארים בפרטות דאין לנו על מה
לחוש בזה, שהתולעים שנמצאין בחוץ בשר הדג בוודאי נחשוו שמה
והם מותרין באכילה, ע"י לעיל לשון הג"ה אשרי, ר"ן, מאירי,
או"י, וכבר התקשרנו עם החכמי טבע, ולא הי' להם עם מה לבדר

הוא כמו בנידון דידן, עפ"י פרש"י הנ"ל ח"ל שם בשבט הלוי,
דכיון דלאו אמה הוא - שורץ קרינן ב'י' אע"פ שנחשוו במלוא,
ומכ"ש מדג זה למין דג אחר דלאו אמה הוא עכ"ל. ולא זכיתי
להבין, דבש"ס איירי שהשרץ רוחש מפרי לפרי, ע"כ הלא האיסור
הוא שעי"ז יקרא שרץ, אבל בנידון דידן, שהווייטפיש כולע את
הזאפלנקטין - שבמעיו נמצא שרץ זה שפחיד להחגדל להשרץ
שאנו מוצאין, א"כ כיון שלא רחש מעולם ל"ש בו השם שרץ אף
שנמצא בדג אחר.

ועוד מבאר שם הגאון שליט"א ד"ל דבנידון דידן הוה ודאי
שריפה דאורייתא, משום דשני הדגים הם משונים בטבע, ואינו
דומה לכשרתא מתמרה לתמרה בלי ראיית אור העולם, שנקרא
ממש דבר אי' עכ"ד. והנה לשון המחבר הוא או שפירש מפרי
לפרי, ולא חילק באיזה פירות, וגם לשון הרמב"ם פ"ב הט"ז או
שיצאו מחוץ האוכל לחוץ אחר. הרי דלא חילקו בזה. וס"ל
דכיון שלא יצא לאור העולם, י"ל דמוחר, ואין נ"מ לאיזה מין
שהלך.

ואף לפי"מ שפסק המחבר שם בס"ד לאיסור, כשפירש לגג
גרעינתא, ומקורו מהאיבעי בש"ס שם שנשאר בספק דאולי'
לחומרא, ע"י דברת"ש שם ס"ק נ"ב מכניי יונה, שהביא מרש"י,
רשב"א, רמב"ם וסמ"ק, דפי' דזהו דווקא כשהגרעין הוא חוץ
להפרי, והשרץ רחש לאור העולם, אף שהוא עדיין ע"ג הגרעין,
דכשהגרעין הוא בפנים הפרי, אין לחוש לפרישת התולע ע"ג
הגרעין, כיון שלא נחגלה לאור העולם, דכל שהנשר הפרי מכסה
אותו לא נאסר.

(ג) נתבטל בתוך העשיית געפילטע פיש -

ע"י בקעי' י"ג דכשאין כוונתו לבטל, מותר לבטל לכחלה,
ול"ש אז האיסור של אין מבטלין איסור לכחלה. ואף להט"ז חיו"ד
סי' ז"ט סק"ז דהיינו דווקא כשא"א בענין אחר, הלא מבואר שם
במ"ז דכשיש טירחא לתקן בלא הימור הביטול, מותר לבטל לכחלה
כשאין כוונתו לבטל.

(והנה לכאורה כפי צורת תולע זה שאנו מוצאין בהבשר,
לפענ"ד מסתמא בשעת הביטול נחמטץ התולע לחוץ בשר הדג,
דאחר הביטול לא נשאר ממנו כלום, ובוודאי נחמטל. אבל היות שלא
הי' מצוי לי דגים עם תולעים אלו, לא בררתי המציאות, ועדיין
צריך לבדר).

(ה) שיטת הראשונים דבדגים ל"ש איסור
שרצים - אף כשפירשו, ואסורין רק משום מראית
העין.

ועוד וודאי שיש לצרף את שיטת הראב"ה שהביא המרדכי,
והרמ"א בד"מ ט' ובסמ"ו מביאו מאו"ה, וסומך עליו להחזיר
בה"מ את התולעים שבגבינה שפירשו על השלחן, (ומשום מראית
העין מותר דווקא כשנחמטו בשאר מאכלים אף שלא נחמטלו
בס"). ע"י בהגר"א שם משום דס"ל דבדגים ל"ש איסור שרצים
כיון שאינם גידולי קרקע. וע"י בש"ך סקמ"ח ובפמ"ג שם דהביאו
בסתמא בלי חולק את שי' הח"ח דמחזיר לגמרי אף שלא בה"מ,

שנמצאין, וגם לא רמש מקודם, ע"כ זהו כוונת המח"ל של היינו רכומיים ומומחים הם, ובאמת לא נשחנה הטבע.

ועוד למה נחוש שנשחנה המציאות, כיון שבחז"ל מובאר להיפך מזה, וקודם שנחבר ע"י שוחומ"ל שנשחנה, בוודאי בצירוף כל הנ"ל, א"ל לחוש לדבריהם.

הרי מכל הנ"ל דאין בידינו לאסור, בפרט שכפי מה שאמר לי הרה"ג ר' טובי' ווייס שליט"א דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת באנטווערפין בשם הרה"ג חנוך דוב פאדווא שליט"א שהחיר תולעים שבדגים, (אף אלו שזכר בשו"ת להורות נתן), עפי"מ שמוזכר בשו"ע ובראשונים הנ"ל להיתר, ובכה"ג א"א לחוש לדברי המדענים לחומרא נגד חז"ל, וכן נוהגין באנטווערפין להתיר.

וגם הביד"צ של העדה החרדית בירושלים בראשם הרה"ג בעל המנחת יצחק זצ"ל לא אסרו דגים הנמצאין בתוך בשר הדג, משום שלא פירשו, אף לאחר ששמעו מפי המומחים שהתולעים שנמצאין בתוך בשר הדג, נשרצו ע"י שבת לבטן הדג איזה שרץ מבחוץ, וכפי שכתב לי ר' פנחס בינדער נ"י מחברי וועד הכשרות של הביד"צ, שהי' נוכח בישיבת הבי"ד. ואמר לי ר' פנחס נ"י דהבי"ד לא נתנו ע"ז חותמם משום שהנידון הי' על דג מיוחד שהביאו מחוץ לארץ ולא הי' להציבור הצטרפות לזה, אבל הי' ברור להם שאין לאסרו.

אבל בנידון דידן, הדגים ווייטפיש אלו, הוא כמעט עיקר חלק מהדגים שמשתמשין לגעפילטע פיש, וגם בחורף יש זמנים שאין ווייטפיש אחרים מצויין, וגם יש הרבה יר"ש שמדקדקין בכל השנה להשתמש רק בדגים אלו, (משום שאין מצוי בהם אותן מין תולעים שנמצאין במעיו שבאים מבחוץ, שזהו לכ"ע תולע האסור), ע"כ בצירוף כל הנ"ל לפענ"ד שמוותר לכתחלה להשתמש עם הנ"ל.

אבל זהו ברור שאם הדגים לא היו נחקרר בפריזער גלע"ן, שצריכין לדקדק לרמוח את כל מחיכה יפה יפה - שלא יהי' עליהם ח"ו אחת תולע שפי' מבשרו, דזה וודאי אסור.

ועוד צריכין לדקדק בשעת הבישול, להשים הדגים לחוך מים חמים, ולא שיחמם המים אחר שהדגים יהיו בחוכם, דלא יש לחוש דכשירגיש התולע את החום, יפרש התולע מבשר הדג כשהם חיים.

וע"ז באעה"ס ציוס הנ"ל

אמת המציאות שהוא כשיטתם, ובשו"ת אמרי יוסף הי' הספק שהתולעים פילץ ליו שנמצאין דבוקים על הדג מבחוץ, אם באו מחוץ או לא, אבל לא הי' אחת לשון הפוסקים שמעידין להיפך מן המומחים, ע"כ חשש הגאון זצ"ל מלהחיר קודם שיכרר את המציאות ע"י חכמי הטבע, אבל לא חשש לזכר לחוש לדבריהם היפך מדברי חז"ל. ובוודאי שיש נאמנות לעכו"ם מומחים, כגון לרופא, לזכר שהאדם הוא בסכ"נ, אף להחיר לחלל שבת ע"י ישראל באיסור דאורייתא, משום שאין מתנגדין בזה נגד דברי חז"ל, אבל במה שהן נגד חז"ל, וודאי הוא שאסור לקבל דבריהם.

הנה בשו"ת להורות נתן בס"י כ"ה אומר התולעים שנמצאין בבשר הדג. הנה אין הנידון דידן דומה לשם, דפי' שם כמה פעמים להדיא דאיי' בתולעים שנמצאין במעי הדג וגם בבשר הדג, ונקרא "מאית מאידען" שהובאו ממדינת דענמארק, אבל התולעים שמוצאין בבשר בווייטפיש, לא מוצאין בחוך מעיו, דלא הוא עדיין בגודל שלא נראה לעיניו, וראי' לזה, שלפי דעת המומחים התולע נכנס לבשר הדג דרך עור הבטן בלי לנקוב את העור, רק דרך הנקרה בלשונם "סעלס", שהוא בערך 150-300 מייקראנס, דלפי דעתם שכיון שאין לו כבע מיוחד, א"ל לראותו לעין האדם, וא"כ לא שייך לומר בזה שמוצאין תולע זה במעי הדג. ומה שהמומחים אומרים שבאחה חדשים בשנה מוצאין את זה, הוא ע"י מייקראסקופ, ולהלכה זה לא הוה מציאה וכו", דמה שלא נראה לעין האדם אינו בגדר שרץ.

וגם מה שפי' שם בשו"ת להורות נתן דמינייהו קרבו ל"ש בזה, אלא במה שגולד מכת היולי שבמים, וכפי המבואר בחזון איש יו"ד סי' י"ד. והנה זה לשון החזו"א שם באות ט' מחלת חלי הכנים בזה ע"י זוג א' של השרץ נופל במים של הבריכה, והוא פרה ורצה במהירות מופלגה וממלאים את הבריכה במשפחותיהם לאלפים ורבבות עכ"ל. ומסיק שם באות י' ח"ל שאין דין שרץ שבמים אלא בזמן שכת היולי שבמים מהווין אותן עכ"ל.

והנה בנידון דידן, הפייק מטיל בינה להים שמה נוצר שרץ הקטן שנקרא קארסידע, וידוע שמבינה לחוד א"ל להיחזר שרץ, שאם הי' מניחין אותו בינה באחה מקום חוץ מן המים לא יולד שום דבר, וע"כ דעת היולי של המים מהווה את השרץ, וגם בזה שהשרץ נחגל אס"כ בחוך הזאפלענקטין ואס"כ בחוך הווייטפיש, הכל הוא מכת היולי, דאם לא הי' נכלע להזאפלענקטין הי' מת בחוך ב' שבועות לכל היותר, ושלל בחוך הווייטפיש א"ל להחגל ולהיחזר למין השרץ שנעשה בחוך בשר הווייטפיש, וא"כ בע"כ שאינו דומה התולע שבדגים להכנים שמחזר בהחזון איש שנוצר מזוג, דהיינו זכר ונקבה. ובנידון דידן שלא נולד מזוג, אלא מכת היולי שבמים, וודאי שייך לומר בזה מינינו קרבו.

וגם מה שבשו"ת להורות נתן חושש לומר שנשחנה הטבעים מזמן המח"ל והשו"ע, וע"כ צריכין לחשוש להקירה המדענים, הנה לפי הנ"ל וכפי שפי' במנחת עני, הרי לא נשחנה הטבעים, אלא דכיון שהתולע שאנו מוצאין נוצר בחוך בשר הדג, דמקודם שנכנס לבשר הדג ל"ה נראה לעין האדם, וגם ל"ה זה המין שרץ